

Suç Teorileri Işığında Türkiye’de Kaçakçılık Olgusu: Toplumsal Nedenleri, Boyutları ve Algısı

In the Light of Criminological Theories, Smuggling in Turkey: Social Causes, Dimensions and Perceptions

Dr. Yavuz Kahya

Öz

Kaçakçılık, çok boyutlu ve çok aktörlü olarak canlı ya da cansız her türlü varlığın üzerinden gerçekleştirilebilen yasadışı faaliyetlerdir. Türkiye gündeminde, uyuşturucu, akaryakıt, göçmen kaçakçılığı gibi haber değeri olan ve toplumun her düzeyinin hissettiği kaçakçılık türlerinin diğerlerine kıyasla daha çok yer aldığı görülmektedir. Bu yöndeki toplum algısı, kaçakçılığın her türlü varlığın üzerinden gerçekleşebileceği gerçeğini değiştirmemektedir.

Toplumun sosyal, ekonomik ve siyasi bakımdan gelişmişliği, kaçakçılık suçlarının oluşumunu doğrudan etkilemektedir. Öyle ki bazen kaçakçılığa konu olan varlığın sağlayacağı kazanç kaçakçıyı harekete geçirirken bazen de coğrafi yapı, güçlü sosyal ağlar ya da kaçırılacak varlığın taşınabilirliği de suçun oluşumunda etkili olabilmektedir. Bu nedenle değişik tip ve organizasyon yapısına sahip kaçakçılık faaliyetlerinin anlaşılabilmesi suçlu davranışlara iten dinamiklerin incelenmesi ile sağlanabilir.

Bu çalışma; odak grup görüşmesi yöntemi kullanılarak elde edilmiş bilgilere dayanmaktadır. Araştırmannın problemi Türkiye’deki kaçakçılığın toplumsal dinamikleridir. Araştırmada cevabı aranan sorular ışığında konu irdelendiğinde; Türkiye’nin özellikle kıyı ve sınır bölgelerinde yaşayanların kaçakçılık faaliyetlerine yönelik algısının, meşru bir eylemiş gibi geliştiği yönündedir.

Anahtar Kelimeler: Kaçakçılık, Kaçakçı, Suç Teorileri, Algı, Güvenlik

Abstract

Smuggling is a group of illegal activities including transportation of living or non-living forms carried out by multiple perpetrators in a multi-dimensional environment. Newsworthy types of smuggling of items such as drugs, fuel oil, and migrants, of which the effects are felt at all levels of society, remain much more than other forms in public agenda of Turkey. Yet, public perception on this tendency does not ever change the fact that smuggling is possible for all forms of assets.

The level of social, economical and political development of a society has a direct effect on the occurrence of smuggling offenses. More clearly, while benefit obtained from the smuggled asset motivates the smugglers, in some cases geographical structure, strong social ties or transportability of the item to be smuggled is effective in the emergence of the smuggling offense. Therefore, understanding of smuggling activities with various types and an organizational structure is also possible through examination of the dynamics leading to criminal behavior.

This study uses data collected with focus group method. Problem of the study is social dynamics of smuggling in Turkey. When scrutinized the issue in the light of research questions, it is clear that in Turkey particularly citizens living in the regions with a border line (sea and land borders) view the smuggling offenses as a legal activity.

Keywords: Smuggling, Smuggler, Criminological Theories, Perception, Security

Giriş

Kaçakçılığa canlı ya da cansız tüm varlıklar konu olabilmektedir. Yasadışı yol ve yöntemler kullanılarak ülke sınırlarını geçmek isteyenlere sunulan imkânlar, bireyin kaçakçılığa konu edilmesidir ve göçmen kaçakçılığı suçunu oluşturur. Doku veya organların, farklı yöntemlerle temin edildikten sonra faydalanıcı için sınırlar ötesine yasadışı yollardan taşınması, doku ve organ kaçakçılığını meydana getirmektedir. Soyu tükenmek üzere olan bir kelebek, yalnızca belirli coğrafyalarda yaşayan bir bitki (endemik), sirk veya hayvanat bahçelerinde kullanılmak-sergilenmek üzere kaçırılan vahşi bir hayvan ya da ülkede daha ucuz et satışı yaparak kazanç sağlamak için sınırlardan yasal prosedürlere uygun olmaksızın geçirilen küçük/büyükbaş çiftlik hayvanları, canlı varlıklar üzerinden gerçekleştirilen kaçakçılığa örnektir. Cansız varlıklar üzerinden gerçekleştirilen kaçakçılığa ise tarihi eserler, her türlü gıda (bal, ceviz, çay, şeker vs.), akaryakıt, silah, uyuşturucu maddeler, sigara örnek verilebilir.

Kaçakçılığı, eyleme konu olan varlığın ülke içerisinde alım, satım ve kullanımının, yasal ya da yasadışılığına göre sınıflandırmak da mümkündür (UTSAM, 2012). Esrar, eroin gibi uyuşturucuların piyasaya sürülmesi, dağıtımı, satışı ve kullanımı yasaktır. Bu maddelerin ülke içindeki potansiyel kullanıcılarına gizli yollarla ulaştırılması sonucunda yüksek kazançlar elde edileceğinden uyuşturucu kaçakçılığı ortaya çıkmıştır. Öte yandan sigara, çay, şeker, akaryakıt, gıda, elektronik eşya vb. maddeler için bu şekilde üretim, alım, satım ve kullanım yasağı yoktur ancak gümrük düzenlemeleri ihlal edilerek ülkeye sokulması ve bu şekilde tüketicisine daha ucuz fiyatlarla ulaştırılması sonucunda büyük kazançlar elde edildiğinden kaçakçılığın bu türleri de ortaya çıkmaktadır. Aslında kazancın temel kaynağı gümrük mevzuatı ihlal edilerek çok ucuza mal edilen (vergisiz) bu malların yasal satış fiyatları ile arasında oluşan farktır. Genellikle de kaçakçılığa konu olan bu mallar ülke içinde yüksek miktarda vergi uygulanan varlıklardan oluşmaktadır.

Bu çalışmada, güvenlik kavramıyla doğrudan ilişkili olan kaçakçılık sorununun toplumsal dinamikleri ve varmış olduğu boyutları suç teorileri perspektifinden ele alınarak değerlendirilmiştir. Öncelikle çalışmanın literatür bölümünde kaçakçılık kavramı üzerine yapılan tanımlayıcı açıklamalara ve kaçakçılığın tarihi sürecine ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir. Ardından kuramsal açıdan kaçakçılık olgusu tartı-

şılmıştır. Daha sonra Türkiye'deki kaçakçılık sorunu ve mevcut durum ile ilgili olarak yapılan nitel bir çalışmanın bulguları sunulmuştur. Sosyolojik bir bakış açısıyla mevcut sorunlar ve ileriye dönük eğilimler bütüncül bir perspektifle değerlendirilmiştir. Ayrıca Türkiye'deki kaçakçılığın toplumsal algısının ne yönde gelişmekte ve kaçakçılıkla mücadeleyi ne denli etkilemekte olduğu üzerine de tespit ve önerilerde bulunulmuştur.

Kavramsal ve Kuramsal Açıdan Kaçakçılık

Kaçakçılığın Tarihi

Anadolu topraklarında meydana gelen kaçakçılık olayları ile ilgili ilk resmi kayıtlar, M.Ö. 2000'li yıllara dayanmaktadır. Tarihte Asur Ticaret Kolonileri Çağı olarak adlandırılan bu dönemde, çoğunlukla esnafın mevcut otoritenin farklı türdeki vergi uygulamalarından kurtulmak amacıyla, kestirme, kullanışsız ve güçlükle aşılacak yolları kullanmak suretiyle kaçakçılık yaptıkları vurgulanmaktadır (Gökçek, 2009). Günümüzde olduğu gibi o yıllarda da ticareti yasaklanan ve/veya kısıtlanan malların izinsiz alış-verişi veya şehirden çıkarılışının her bir adımı kaçakçılık türü olarak tanımlanmaktadır.

Bu çağda Anadolu'daki yerleşik krallıkların ticari kurum ve kuruluşlardan aldığı sekiz farklı vergiden ve ödeme sisteminden bahsedilmektedir. Kaçakçılığın motivasyon unsurlarından biri olan vergilendirmenin, özellikle dönemin tüccarlarını rahatsız ettiği ve bu nedenle toplum içerisinde en çok tüccarların kaçakçılık faaliyetlerinde buldukları vurgulanmaktadır. Yerli otoriteler ise en önemli gelir kaynağı olarak gördükleri vergilendirmeden elde edilecek kazancı yitirmemek için bir dizi kaçakçılıkla mücadele yöntemi geliştirmiştir. Örneğin şehir sınırlarına gözetleme kuleleri, kontrol noktaları ve sınır devriyeleri koymuşlardır. Kaçakçılar yakalandıklarında uzun süreli hapslere atılmakta hatta canlarından olabilmektedir. Yakalandıklarında hapse atılıp ticari hayatları bitme noktasına gelmesi pahasına dönemin tüccarlarının çoğunun kaçakçılık yapmaktan vazgeçemedikleri görülmektedir (Gökçek, 2009, s.151-152).

Osmanlı tarihine bakıldığında ise daha çok 16. yüzyılda patlak veren bir dizi olay sonrası kaçakçılık olaylarının yaygınlaştığı görülmektedir. *Celali isyan-*

ları olarak bilinen; ekonomik, siyasi ve toplumsal alanda ortaya çıkan çalkantılar sonucunda yaşanan bu olaylar dizisinde kaçakçılık izlerine sıklıkla rastlanmaktadır. Bu dönemde dirlik ve düzen mücadelesi veren Osmanlı devleti, yoğun bir şekilde asayişsizlik, hırsızlık, şehirlerde cinayet ve fuhuş gibi adi suçlarla karşılaştığı kadar kaçakçılık gibi daha karmaşık suçlarla da yüzleşmiştir (Akdağ, 2009, s.10-16). Örneğin ülkenin doğusundan gelen ürünlerin mukabilinde altın, gümüş vb. geçer akçelerin verilmesi nedeniyle kıymetli madenlerde bir azalma tespit edilmiş ve bu nedenle doğu sınırlarından altın, gümüş gibi madenlerin çıkarılması yasaklanmıştır. Ancak bu yasaklama maden kaçakçılığını önleyememiştir. Özellikle bakır madeni konusunda ülkede bir darlık yaşandığı da belirtilmektedir. Aynı yıllarda ülkenin batı kesimlerinde de hububat fiyatlarında artış yaşanmakta ve bunun nedeninin Avrupa'ya doğru yönelen hububat kaçakçılığı olduğu anlaşılmaktadır (Akdağ, 2009, s.33-43).

Dünyada neler olduğu ile ilgili olarak 18 ve 19. yüzyıl İngiltere'sine bakıldığında ise yüksek vergilendirme nedeniyle ithalatın yasadışı yollardan yapıldığı görülmektedir. Özellikle İngiltere'nin dört bir yanını çevreleyen kıyıları, deniz yoluyla birçok kaçak malın ülkeye girişine şahitlik etmiştir. Krallığın vergi uygulamalarında değişikliğe gitmesiyle önceleri küçük çapta gerçekleşen ticaret faaliyetlerinin kaçakçılığa dönüştüğü; bu nedenle ülkede ticaretin geniş ve yüksek rakamların telaffuz edilebildiği suç endüstrisine dönüştüğü tarih kitaplarında ifade edilmektedir (Platt, 2007).

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de kaçakçılık, kazancın daha da arttırılması adına göze alınan bir durum olmuştur. Dört bin yıl öncesine kadar giden bu olgu, ne kadar sert tedbirler alınırsa alınsın para kazanma isteğinin bir göstergesi olarak her zaman yaşanır olmuştur. En eski kaynaklar (Gökçek, 2009), günümüz kaçakçılığı ile karşılaştırıldığında temelde benzer dinamiklere bağlı olarak gerçekleşmektedir. Örneğin, otoritelerin belirlediği vergiden kaçınmak, kısıtlı ya da yasak ürünleri toplumun kullanımına arz etmek ve bunun için farklı yöntemler geliştirip haksız kazancın oluşumunu sağlamak geçmiş ve günümüzde kaçakçılığın gözle görülebilir tipik ortak değerleridir.

Kaçakçılığın Tanımı, Türleri ve Oluşumu

Tarihi arka planı oldukça eskilere dayanan kaçakçılığı, Türk Dil Kurumu (TDK, 2014) birden fazla şekilde tanımlamaktadır. Öncelikle kaçakçılığı, *bir devle-*

tin yasalarına karşı gelerek yapılan ticaret; sonrasında kaçakçıların yaptığı iş, gizli olarak sezdirmeden yapılan kaçırma işi; daha sonra da vergi vermeden, düzen kullanarak yasalarca alım satımı yasak edilen nesnelere yurda sokma, yurttan çıkarma, gizlice alıp satma ve bundan bir kazanç sağlama eylemi olarak tarif etmektedir.

Bu suç türüyle mücadele eden Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı (KOM, 2014) ise kaçakçılığı, Türkiye'ye ithali ya da Türkiye'den ihracı yasak edilmiş veya ithal ve ihracı gümrük muamelesine tabi olan bir maddeyi gümrük işlemleri yapılmaksızın ithal-ihrac etmek ve bu maddeleri yurt içinde satmak ya da ticari amaçla bulundurmak olarak tanımlamaktadır.

Bir başka kavramsallaştırmada ise kaçakçılık, değişik eşyalar veya eşya özelliği olabilecek değerler üzerinden gerçekleştirilen, kâr payı çok yüksek olan bir suçtur (UTSAM, 2012). Bu tanımlamalara bakıldığında, kaçakçılık üzerine yapılan tartışmaların çoğunun, sınırlardan kaçak olarak getirilen ürünler ve kaçakçılar ile ilişkili olduğu anlaşılmaktadır.

Gerek hukuki metinlere gerek akademik kaynaklara bakıldığında uyuşturucu, akaryakıt, silah, sigara gibi cansız varlıklar olarak ifade edebileceğimiz nesnelere kaçakçılığa konu edilirken canlı varlıkların üzerinden yapılan kaçakçılığın cansız varlıklar kadar dikkate alınmadığı görülmektedir. Özellikle kaçakçılık olgusu kavramsallaştırılırken daha çok cansız varlıklara dikkatler çekilmektedir. Örneğin soyu tükenmekte olan canlıların kaçırılması (özellikle tabiatla az sayıda belirli ülkelerin dar bölgelerinde yetişen bitkilerin ve genlerinin sınırlardan gizlice dışarı çıkarılması gibi..), vahşi hayvanların doğal yaşam alanlarından alıkonularak başka ülkelere yasadışı yöntemlerle sokulması, doku ve organların yasadışı yollardan alınıp-satılması gibi canlıların da konu olduğu kaçakçılık tipleri, kavramsallaştırma yapılırken cansız varlıklar ile birlikte düşünülmelidir. Cansız varlıklar kadar canlıların da kaçakçılığa konu olabileceği gözden kaçmamalıdır.

Canlıların konu olduğu pek çok kaçakçılık vakasına rağmen, doğrudan kaçakçılıkla ilgili mevcut yasaların cansız varlıklar üzerinden yapıldığı görülmektedir. Canlı varlıkların konu olduğu kaçakçılık tiplerine örnek verilecek olursa; 2011 yılında, Kapıkule gümrük muhafazası tarafından Türkiye tarihinin en büyük bitki kaçakçılığı ortaya çıkarılmıştır. Sınırdan çı-

kış yapmak üzere olan bir Hollanda vatandaşının aracında yapılan aramada aracın alt kısmında bulunan gizli bölmede çeşitli bitki fideleri, kökleri ve soğanları numaralandırılmış şekilde bulunmuştur. Daha sonra uzmanlarca yapılan araştırma sonucunda 160 türe ait 5236 bitki, kök ve tohum tespit edildiği belirtilerek bunların arasında sadece belirli bölgelerde yetişen (endemik) ters lale, sklamen, çiğdem, şakayık, zambak, yabancı soğan ve kardelen olduğu bildirilmiştir. Bu bitkiler arasında yer alan ters lale türünün dünyada sadece Erzurum ili Karayazı ilçesinde yetiştiği, kanser ve Alzheimer hastalıklarına çare olabileceği yönünde araştırmalara konu olduğu, paha biçilmez değerinde bulunduğu ve kalan son 57 adet bitkinin de bu kişilerce söküldüğü vurgulanmıştır. Konunun uzmanları, dünyada hiçbir yerde olmayan yaklaşık 3500 adet bitki türüne Türkiye'nin sahip olduğunu ve sadece Türkiye'den değil Suriye, Makedonya, Yunanistan, Bulgaristan, İran ve Gürcistan gibi bölge ülkelerinde de bulunan endemik bitkilerin kaçırıldığını ifade etmektedirler (Akın, 2011).

Benzer kaçakçılık olaylarının hayvanlar üzerinden de gerçekleştiğine dair örnek vakalar görülmektedir. Daha önce de 7000 kaplumbağanın ülke dışına çıkarılmaya çalışıldığı Tayland'ın Uluslararası Suvarnahumi Havalimanı'nda, bavul içerisinde 225 adet canlı kaplumbağa yakalanmış ve uzmanlarca bu kaplumbağaların piyasa değerinin yaklaşık 30 bin Amerikan Doları olduğu vurgulanmıştır (Milliyet, 2014). Ayrıca yazar, sınır güvenliği ile ilgili 2012 yılında Türkiye-Suriye sınırında yapmış olduğu alan çalışması sırasında, sınırdan birçok küçükbaş hayvanın teller üzerine serilen halı üzerinden ülkeye sokulmak üzere yakalandığı olay ile ilgili bilgiyi yetkililerden edinerek bu tür bir kaçakçılığa da şahit olmuştur.

Uluslararası kuruluşların da doğanın sömürülerek kaçakçılığa konu edilmesinden elde edilen haksız kazancı önleme çalışmaları yaptığı ve mücadele stratejileri geliştirdiği bilinmektedir (UNODC, 2014). Yaban hayatın ve ormanların korunmasına yönelik sınıraşan organize suç örgütleriyle mücadele çalışmalarına, uyuşturucu, silah, insan ticareti gibi suçlar kadar ayrıca önem verilmektedir. Sadece Güneydoğu Asya ülkelerinden yıllık 3,5 milyar Amerikan Doları değerinde kereste ticaretinin yasadışı yollardan yapıldığı belirtilmektedir. Aynı şekilde Asya ve Afrika'dan fildişi, gergedan boynuzu ve kaplan kaçakçılığında elde edilen suç gelirinin ise yıllık 75 milyon Amerikan Dolarını bulduğu tahmin edilmektedir. Sınıraşan

suç örgütlerince her türlü canlı-cansız varlıklar üzerinden gerçekleşen bu yasadışılığın, yıllık 870 milyar Amerikan Dolarına karşılık geldiği vurgulanmaktadır (UNODC, 2014).

Kaçakçılık suçlarının oluşumuna etki eden faktörler, dünya ticaret piyasasındaki dönüşümler, mal ve para piyasalarında meydana gelen değişimler ve ayrıca bu alanı sürekli kırılğanlaştıran ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmelerdir. Bununla birlikte bazı coğrafyalarda yaşanan siyasi, sosyal ya da ekonomik çatışma ortamlarının ve bu nedenlere bağlı ülkelerin ekonomik politikalarındaki vergi uygulamaları ve ticari koşullardaki düzenlemelerin de kaçakçılık suçlarını tetiklediği belirtilmektedir (KOM, 2014). Yaşanan bu süreçler, kaçakçılık suçlarının gelişimine etki etmekte ve kaçakçıları ayrıca motive ederek harekete geçirmektedir.

Bhagwati ve Hansen (1973), teorik açıdan kaçakçılığın az gelişmiş ülkelerde derin ve önemli ekonomik problemlerin kaynağı olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle Asya ülkelerinin birçoğunun kaçakçılık faaliyetleri nedeniyle sorunlar yaşadığını belirtmektedir. Öyle ki Afganistan'ın uluslararası ticaretinin en az yaklaşık % 25'inin kaçakçılık üzerinden gerçekleştiği tahmin edilmektedir. Bu durum vergi gelirleri açısından da ülkelerin büyük kayıplara uğramasına yol açmaktadır.

Türkiye'de özellikle akaryakıt ürünleri, tütün ve tütün mamulleri, alkollü içecekler, kültür ve tabiat varlıkları, elektronik malzemeler, ilaç, kozmetik ürünleri ve gıda üzerinden kaçakçılık yapıldığı ve ayrıca göçmen kaçakçılığının da hedefinde olan bir ülke olduğu belirtilmektedir (KOM, 2014). İçişleri Bakanlığına bağlı Kaçakçılık, İstihbarat ve Harekât ve Bilgi Toplama Dairesi Başkanlığı (KİHBİ, 2014) ise canlı hayvan, gıda maddesi, ticarî eşya (emtia)-malzeme, gümrük, akaryakıt, tarihî eser, silâh-mühimmat, uyuşturucu madde (narkotik) ve göçmen kaçakçılığının Türkiye'de karşılaşılan en yaygın kaçakçılık türleri olduğunu belirtmektedir.

Kaçakçılığın bu türleri, suçun işlendiği yer, zaman ve şartlara göre farklı sonuçlar doğurmaktadır. Bunlardan en göze çarpanları, öncelikle vergi kaybıdır. Bu durum ayrıca işsizlik ve dolayısıyla istihdam sorunlarını ortaya çıkardığı gibi işverenler için de rekabet şartlarını zorlaştırmaktadır. Ayrıca insan ve çevre sağlığını da yakından ilgilendirmektedir.

Dolayısıyla kapsayıcı bir kaçakçılık tanımı yapıldığında; *kaçakçılık, haksız bir kazanç sağlamak amacıyla bir ülkenin yasalarınca üretimi-alımı-satımı yasak edilen ya da yasalara göre üretimi-alımı-satımı yasal olsa dahi vergisi tam olarak verilmeksizin ve/veya yasal prosedürlere uygun olmaksızın alınıp satılamayan canlı-cansız her türlü varlığın ülkeye sokulması ya da ülkeden çıkarılması ya da bu varlıkların ülkede gizlice alınıp-satılması ya da barındırılması ve dolaşımının kolaylaştırılması eylemidir.*

Bu nedenle yüksek miktarlarda haksız kazanç elde etmenin yollarından biri olan kaçakçılık, toplumun fertleri arasındaki fırsat ve dolayısıyla rekabet eşitliğine zarar vermekte ve sosyal adalet dengesini de sarsmaktadır.

Türk Hukuk Sisteminde Kaçakçılık

Kaçakçılık, Türk hukuk sistemindeki karşılığını 2007 yılında yürürlüğe giren 5607 sayılı *Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu* ile bulmaktadır. Kanunun ilgili bölümlerinde kaçakçılık suçları, bu suçların nitelikli durumları ve etkin pişmanlık halinde uygulanacaklar açıkça belirtilmiştir. Yasada sınırlardan kaçak olarak getirilen mal ve eşyalar üzerinde durulmuş; bilhassa ülkenin en sık karşılaştığı kaçakçılık türlerinden akaryakıt, tütün ve alkol ürünlerine konu olan kaçakçılığa geniş yer verilmiştir.

Hızla gelişen ulaşım ve iletişim teknolojilerine paralel olarak yer, zaman ve şartlara göre sürekli farklılaşan kaçakçılık suçlarında ortaya çıkan yeni eğilimler ve buna mukabil evrensel hukuk ilkelerine ters düşme gayreti kanunda birçok kez değişiklik yapmayı zaruri kılmıştır. Özellikle Anayasa Mahkemesi Kararları bağlamında *suç ve cezada belirlilik* ve *ceza sorumluluğunun şahsiliği* ilkelerine aykırı olduğu gerekçeleriyle kanunda değişiklikler yapılmış; bir kısım maddeleri ise iptal edilmiştir (Uğur, 2010, s.300). Daha önceki yıllarda çıkartılmış kanunlarda da kaçakçılıkla mücadelenin etkin yürütülebilmesi için benzer değişikliklere gidildiği görülmektedir (4422 sayılı kanun mülga).

5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanununun 3. maddesinde, kaçakçılık suçları olarak belirtilen fiiller ve bu fiillere verilecek cezaların içeriği toplam 21 fıkrayla açıklanmaktadır. Kaçakçılık fiillerinin bu denli uzun bir şekilde açıklanma çabası, (kanun maddelerinde yapılan sık değişiklik ve iptal kararlarının gerekçesinde olduğu gibi) aslında kaçakçılık suçlarının oluşumunun birden çok türde, birden çok değişikene

bağlı ve farklı yöntemlerle ortaya çıkmasından kaynaklandığı açıktır. Bu değişkenler, kaçakçılık suçlarının çok boyutlu ve değişik alanlarda, değişik şartların oluşup/oluşmamasına göre ve farklı eşyaların nitelik, değer ve ülke içerisindeki dağılımına göre belirginleşmektedir. Dolayısıyla kaçakçılık çok boyutlu ve farklı tiplerde işlenebilen bir suçtur ve kavramsal olarak tanımlanması oldukça güçtür. Bu nedenle oldukça komplike olan bu suçun önlenmesi ve mücadelesi, sürekli değişim ve gelişime bağlı strateji geliştirmekle mümkün olabilmektedir.

Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nda kaçakçılığa konu varlık, insan ürünü, taşınabilir her türlü cansız nesne olarak tanımlanabilen (TDK, 2014) *eşya* kavramı üzerinden tanımlanmıştır. Kanuna göre:

- Eşyanın ülkeye girişinin ya da ülkeden çıkışının gümrük kapılarından usulsüz bir şekilde ya da gümrük kapıları dışından gerçekleşmesi,
- Eşyanın gümrük kapılarından geçişinin sahte belge kullanılarak gümrük vergisinin kısmen ya da tamamen ödenmeden gerçekleşmesi,
- Serbest dolaşımda bulunmayan transit taşınan eşyanın, daha önceden belirlenen hükümlere aykırı olarak gümrük bölgelerinde bırakılması,
- Ülkeye geçici olarak getirilen ve süresi dolduktan sonra çıkışının gerçekleştirilmesi gereken bir eşyanın, sahte belgelerle yurtdışına çıkartılmış gibi yapılarak ülkede tutulması,
- Gümrük kapıları dışından ya da gümrük kapılarından usulsüz bir şekilde ülkeye sokulan eşyanın ya da geçici olarak ülkede bulunan eşyanın bilerek ve ticari amaçla satılması, satın alınması, taşınması ya da saklanması,
- Gümrük vergilerinden tamamen ya da kısmen muaf edilerek ülkeye girişi yapılan bir eşyanın başka bir amaçla kullanıma sunulması, devredilmesi, satılması ve bilerek satın alınması,
- Ülkeye girişi yasaklanan eşyanın sokulması, bilerek ve ticari amaçla satılması, satın alınması, taşınması ya da saklanması,
- Ülkeden çıkışı yasaklanan eşyanın ülkeden çıkarılması,

- Ülkeden çıkışı gerçekleşmeyen eşyanın ülke dışına ihraç edilmiş gibi gösterilmesi, bu eylemle teşvik, sübvansiyon ve ya parasal iadelerden yararlanılarak haksız kazanç sağlanması, kaçakçılık suçları olarak belirlenen eylemlerdir.

Ayrıca kaçakçılık suçları tanımlanırken bazı eylemler nitelik ve yöntem açısından farklı değişkenlere bağlı olarak yeniden tanımlanmış ve bu tür kaçakçılık suçuna karşılık gelen cezalar ayrıca belirtilmiştir. Örneğin kaçakçılık suçuna konu olan eşyanın akaryakıt, tütün, tütün mamulleri, etil alkol, metanol ve alkollü içkilerin olması; ulusal marker içermeyen ya da ülke içerisinde serbest dolaşıma girdiği belgelen-dirilmeyen akaryakıtlarla ilgili de özel düzenlemeler getirilmiştir.

Özellikle akaryakıt, tütün ve alkol mamullerinin ana maddelerinin yasal olarak ülkeye sokulduktan sonra değişik yöntemlerle terkip edilerek yasal olmayan bir oluşum elde edilmesi, üretilmesi, satışı, kullanılması da kaçakçılık eylemi olarak görülmekte ve suç sayılmaktadır. Bu şartlar yasada daha belirgin hatlarla ifade edilmiş ve özel olarak tanımlanmıştır.

Özel olarak;

- Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK)'ndan izin almaksızın solvent, madenî yağ, baz yağ, asfalt ve benzeri petrol ürünlerinden akaryakıt üretilmesi ya da doğrudan akaryakıt yerine ikmal edilerek üretilmesi, satılması, bulundurulması, bilerek satın alınması, taşınması veya saklanması,
- Yasalara aykırı olarak her türlü üretim, iletim ve dağıtım hatları dâhil olmak üzere sıvı veya gaz halindeki hidrokarbonlarla, hidrokarbon türevi olan yakıtları nakleden boru hatlarından, depolarından veya kuyulardan bu ürünlerin satışa arzı, satılması, bulundurulması, bilerek satın alınması, taşınması veya saklanması,
- Kaçakçılığa konu olan akaryakıtların saklanması yasalara aykırı olarak sabit ya da seyyar tank, düzenek veya ekipmanlar bulundurulması,
- Ulusal markerin yetkisiz olarak üretilmesi, satışa arz edilmesi, bilerek satın alınması, taşınması veya bulundurulması,

- Tütün mamulleri, etil alkol, metanol ve alkollü içkilerin ambalajlarına kamu kurumlarınca uygulanan bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaretlerin taklitlerinin imal edilmesi veya ülkeye sokulması, satışa arz edilmesi, satılması, bilerek satın alınması, taşınması veya bulundurulması, ve ayrıca ilgili mevzuatta belirlenen şekilde temin edilmesine rağmen belirlenen ürünlerde kullanılmaksızın bedelli veya bedelsiz olarak yayılması, bunların alınması veya kullanma hakkı olmadığı halde sahte evrak veya dokümanlarla veya herhangi bir biçimde ilgili kurum ve kuruluşları yanıltarak temin edilmesi, bunları taklit veya tahrif ederek ya da konulduğu üründen kaldırarak, değiştirerek ya da her ne suretle olursa olsun tedarik ederek amacı dışında kullanılması,

- Ambalajlarında bandrol, etiket, hologram, pul, damga veya benzeri işaret bulunmayan ya da taklitleri bulunan ya da ambalajları üzerinde bulunan ürün bilgileri ile içeriği farklı olan tütün mamulleri, etil alkol, metanol ve alkollü içkilerin üretilmesi, yurda sokulması, ticarî amaçla bulundurulması, taşınması, satışa arz edilmesi veya satılması, kaçakçılık suçları olarak ayrıca yasada belirtilen eylemlerdir.

Kullanıldığında bir daha geri dönüşü olmayacak şekilde insan sağlığına zarar veren uyuşturucu maddelerinin üretimi, dağıtımı, kullanımı ve satışı da diğer kanunlarla yasaklanmıştır. Ancak bazı uyuşturucu maddelerinin farklı türleri ve özellikleri nedeniyle değişik sanayilerde kullanılması yasalarca uygun görülebilmektedir. Bu durumları düzenleyen en temel yasal düzenlemelerden biri ise 1933 yılında yürürlüğe girmiş olan 2313 sayılı *Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkındaki Kanun*'dür. Örneğin bu kanunda kenevir üretimi ile ilgili yasal durumlar belirtilmiştir. Yine 4207 sayılı *Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun* ve 5898 sayılı *Uçucu Maddelerin Zararlarına İnsan Sağlığının Korunmasına Dair Kanun*'da bağımlılık yapan uyuşturucu maddeler konusunda insan sağlığını koruyucu tedbirler getirmektedir.

Canlı varlıkların kaçakçılığı ile ilgili düzenlemelerin de farklı kanunlarla koruma altına alınmaya çalışıldığı görülmektedir. Örneğin, göçmen kaçakçılığı ve

insan ticareti suçları aynı sırayla Türk Ceza Kanununun (TCK) 79. ve 80. maddelerinde; hayvan kaçakçılığı ile ilgili cezai hükümler 3285 sayılı Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanununda; emtia kaçakçılığı -ki özellikle eşyaların vergi muafiyetinden yararlanmak suretiyle ülkeye sokulması yöntemiyle gerçekleşen türü- 1615 sayılı Gümrük Kanununda; kültür ve tabiat varlıkları kaçakçılığı ise 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile düzenlenmektedir.

Ayrıca Türkiye biyolojik çeşitlilik açısından en zengin ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye, dünyada az sayıda kalmış ve belirli bölgelerde yaşayan canlılara sahip bir ülkedir ve sınırlarında 120 memeli, 400'ü aşkın kuş türü, 130 kadar sürüngen, 400'e varan balık türü bulunmaktadır. Tüm bu canlıların korunması için de 1992 yılında imzalanan Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'ne taraf olmuştur (CBD, 2014).

Kaçakçılığı Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar

İnsanların neden suç işledikleri, toplum bilimcilerin zihninde sürekli dönen bir sorudur. Aydınlanma çağının düşün insanları (Hobbes, Bentham, Smith, Hume, Voltaire vd.), öncelikle insanın doğasında var olan duygulara, beklentilere dikkat çekmişler ve suç işlemelerindeki gizini, bu varsayımlara dayandığını belirtmişlerdir. Bencillik ve hedonistik tutumlar bu varsayımların başında gelmektedir.

Bu bağlamda Türkiye'de kaçakçılık olgusunun değerlendirilmesinde fonksiyonel olduğu düşünülen ve literatürde sıklıkla karşılaşılan sekiz kuram, özellikleri ile aşağıda belirtildikten sonra kaçakçılığı açıklama bakımından ne ölçüde anlamlı olduğu üzerinde durulmuştur. Çok farklı boyutlarda ve türde meydana gelen kaçakçılık suçunu betimleme bakımından her birinin ayrı ayrı katkısı olsa da sorunun, teorilerin sunduğu bütüncül bakış açısıyla ele alınmasının daha faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Rasyonel Tercih Teorisi

Bireyler, kendi çıkarlarını diğer insanların çıkarlarının önünde görebilmekte ve acı veren her şeyden uzaklaşırken zevk duyduklarının ardından da koşmaktadır. İnsanların, bu saiklerle hareket etmesi *rasyonellik* olarak izah edilmektedir. Birey, suç işlemezden önce muhtemel işleyeceği suçtan elde edeceği kar ile yakalanması halinde uğrayacağı zarar arasında basit bir hesap yapmaktadır. Bu teoriye göre bireyin suçtan elde edeceği tat, yakalanması halinde alacağı ceza nedeniyle acılaşmayacaksa birey suçu işlenebilir

görmektedir. Birey, suç işlemezden önce risk analizi yapmakta ve kaybedecekleri, elde edeceği kazanç yanında daha düşük kalıyorsa rasyonel bir tercih yaparak suçlu davranışta bulunabilmektedir (Cornish and Clarke, 1986).

Birey, rasyonel bir tercih sonrasında kaçakçılık suçunu işlenebilir olarak görebilmektedir. Kaçakçılık yapan bireyin, tercih ettiği kaçakçılık türüne verilen cezayı, elde edeceği kazancın yanında oldukça hafif olarak görmesi, bu suçun işlenmesi için önemli bir nedendir. Çünkü kaçakçılık yapan bireyler, eğitimi, ilgi alanları ve donanımları göz önüne alındığında, ömürleri boyunca çalışsalar bile elde edemeyecekleri kadar yüksek geliri, birkaç gün hatta birkaç dakika içerisinde kazanabilecekler ve yakalansalar dahi çok cüzi idari-adli para cezaları ya da birkaç yılını ilgilendiren hapis cezası ile cezalandırılma riskini göze alabilmektedirler. Dolayısıyla başkalarına vereceği zararları önemsemeksizin, hızlı bir şekilde ve çok fazla sorun yaşamadan bireyin kendisini tatmin etmesini sağlayan kaçakçılık suçlarını, bu teori kısmen açıklamaktadır.

Rutin Aktiviteler Teorisi

Bu teori, suçun oluşmasında motive olmuş bir suçluyu, suç hedefi haline gelmiş bir mağduru ve koruma altında olmayan zaman/mekanları yeterli bulmaktadır. Cohen ve Felson (1979) tarafından geliştirilen bu teoride durumsal faktörlere dikkat çekilmektedir. Mağdurun suçlu ile baş başa kalması için bu üçlü saç ayağından koruyucuların çıkarılması yeterli görülmektedir. Suç ve uygun mekan/zaman ilişkisi, bu teorinin temelinde yer almaktadır. Koruyucu olarak sözü edilen faktör, sadece kolluk görevlileri değil, ayrıca bireyi suçtan koruyabileceği düşünülen, her türlü ilişki (arkadaş, aile vs..), fiziksel ve teknolojik olanaklar da sayılabilir (Dolu, 2010, s.124).

Ayrıca birçok kaçakçılık türünde görüldüğü üzere, eylem süresince suçlu, doğrudan suçun mağduru ile aynı ortamda karşılaşmayabilir. Kaçakçılık suçlarının işlenebilir olmasının en önemli nedenlerinden biri de *dolaylı olarak suçtan etkilenen mağdurların* söz konusu olmasıdır. Kaçakçı, çoğu durumda suç mağduru ile doğrudan iletişim içerisinde değildir. Kaçakçının işlediği eylemden kimlerin olumsuz olarak etkileneceği ile ilgili bir çıkarımı yoktur ya da çok azdır ya da zarara doğrudan şahit değildir. Kaçakçılığın işlenmemesi yönünde baskı sağlayacak unsurlar, uzakta ve belirsizdir. Örneğin bir uyuşturucu kaçakçısının,

kaçırdığı maddenin bir bireyin hayatına mal olacağını, hatta bir ailenin parçalanacağını ve daha sonrasında sosyal yaşamda geri dönüşü olmayan sorunlara yol açacağını, suçu işlediği anda görmesi mümkün değildir. Ülkeye sokulan uyuşturucu maddenin süreç içerisinde yukarıda sayılan mağduriyetleri ortaya çıkarması kaçınılmazdır. Ayrıca uyuşturucu kaçakçılığında olduğu gibi çoğu kaçakçılık türünde suçun hedefindeki *dolaylı mağdurun* süreç içerisinde yer almıyor olması da kaçakçıları rahatlatan bir durumdur.

Diğer bazı kaçakçılık türlerinde ise kaçakçı, kendisini mağduriyet nedeni olarak değil bilakis topluma yardımcı olarak görebilmektedir. Örnek olarak çay, ceviz gibi tarım ürünlerinin kaçakçılığı yapıldığında, vergiden yoksun arza sunulan gıdaların piyasanın çok daha altında ucuz olarak vatandaşlara sunulduğu ve toplumun bundan fayda sağlayacağı kaçakçının yaptığı eyleme karşılık geliştirdiği bir savunma argümanıdır.

Suç Fırsatları Teorisi

Rasyonel Tercih ve Rutin Aktiviteler teorisinin bir ileri adımı *suç fırsatları* teorisidir. Bu teoriye göre suçun gerçek nedeni, *fırsatlardır*. Felson ve Clarke (1998, s.v-vi), suç fırsatları teorisinin on temel prensibini belirlemişlerdir. Bunlardan biri de bazı ürünlerin, oldukça baştan çıkarıcı suç fırsatları sunmasıdır. Potansiyel suç hedefleri, ürünün değeri, piyasadaki erişilebilirliği, kolayca taşınabilirliği, görünürlüğü, talebin yoğunluğuna göre belirlenmektedir. Bir ürün, bu sayılan özellikleri üzerinde taşıdığı sürece suça konu olmaktadır.

Kaçakçılık suçlarını bir ölçüde açıklayan bu teori, bireyin karşısına çıkan fırsatlar ne kadar cazip ise suç işleme olasılığının da aynı oranda yüksek olduğunu belirtmektedir. Kaçakçılığı yapılan ürünlerden akaryakıt özelinde bir değerlendirme yapıldığında yakıt olarak ülke içi kullanımı yaygın olan bu ürün hem yüksek fiyatlarla tüketilmekte ve rahatlıkla iç piyasaya sunulabilmekte hem de kolayca taşınabilmektedir.

Suç fırsatlarının ekonomik gelişme ve hukukun üstünlüğü ile ilişkili olduğunu belirten Finckenaer (2007, s.79), gelişmiş ülkelerdeki kaçakçılık ve benzeri suçları işleyen örgütlerin fakir ülkelerdekine oranla daha fazla aktif olduğunu vurgulamaktadır. Çünkü fakir ülkelerde çok fazla kar getiren suç fırsatları bulma ihtimali gelişmiş ülkelere kıyasla daha düşüktür. Örnek olarak, uyuşturucu gibi benzer yasadışı ürünlere talep, fakir ülkelerde daha azdır. Ancak orta öl-

çekte geliri olanların bulunduğu ülkelerde, ekonomik olarak gelirini arttırmak isteyenler, kendi gelirlerini arttırmak için bu tür ürünlerin kaçakçılığını yaparak var olan suç fırsatlarından yararlanma eğilimi göstermektedirler.

Suç fırsatları teorisyenleri Deflem ve Turner (2001, s.474), sınırın her iki yakasında pazarlanan aynı ürün üzerindeki fiyat farklılıklarının suç fırsatları sunduğunu belirtmektedir. Kaçakçılığın farklı ücretlendirmeler nedeniyle oluştuğu yönünde ekonomik bir bakış açısıyla konuya açıklama getirilmektedirler. Kaçakçılar, vergi ödemekten kaçınarak ülkeye illegal yöntemlerle getirdikleri ürünlerden kazanç sağlama-ya bir fırsat olarak görmektedirler.

Aykırlıkların Birleşmesi Teorisi

Suçun öğrenilen bir davranış olduğu düşüncesi, Sutherland (1947)'in ortaya koyduğu önermelerle daha da netlik kazanmıştır. Bu teoriye göre suç diğer davranışlar gibi insanın çevresindeki bireylerle etkileşimi sonucunda öğrenilmektedir. Orijinal adı, *Differential Association* olan Edwin H. Sutherland'ın bu teorisi *Aykırı Birliktelikler* ya da *Eşitsiz Etkileşim* olarak da Türkçede kullanılmaktadır (Dolu, 2010; İçli, 2003, s.514-532). Suçu, sosyal-süreç bağlamında açıklamaya çalışan bu teori, aykırı davranışların nedenleri konusunda baskın olan faktörleri de içine alarak, suçun esasında sonradan kazanılan yani öğrenilen bir davranış olduğunu vurgulayarak konuyu anlamlandırmaya çalışmaktadır. İster suç niteliği taşıyan isterse taşımayan tüm davranışlar etkileşim sonrasında öğrenilir. Suçu öğrenme, birlikteliklerin yoğunluğuna, sıklığına ve süresine göre değişmektedir. Öğrenme daha çok yakın ilişki içinde olunan aile, arkadaş grupları içinde gerçekleşir. Birey, suçu etkileşim içerisinde olduğu ortamda kavramlaştırır, suça kullanacağı yöntemleri öğrenir ve bu davranışını içinde bulunduğu ortamın öngörülerini eşliğinde gerektirir. Bu şekilde aykırı (suçlu) davranış için uygun bir ortam oluşur ve aykırı/aykırı olmayan şekilde var olan denge, suçlu davranışlar yönünde ağır basar.

Kaçakçılık, tek bir kuram tarafından açıklanamayacak kadar karmaşık bir suç türüdür. Bu nedenle kaçakçılığın anlaşılmasında bize yardımcı olabilecek diğer bir bakış açısını bu teori sunmaktadır. Örnek olarak, sınır bölgelerimizde bazı köylerin kaçakçı köyleri olarak anılması, hatta aynı köydeki hanelerin farklı kaçakçılık türleriyle birlikte anılıyor olması, bu suç türlerinin o yörede, o ailelerde öğrenildiğine

işaret etmektedir. Bireyin, kaçakçılık faaliyetlerini çevresinde işlenirken görmesi ve geçimini kaçakçılık faaliyetlerinden sağlaması, işleniş stratejilerini geliştirmesi hatta bir meslekmiş gibi kaçakçılığın kabul edilmesi bu teoriyle açıklanabilir. Tarihteki ahilik teşkilatlanması gibi kaçakçılık faaliyetleri, usta-çırak ilişkisi içerisinde hatta aile içinde, sosyal ortamlarda (Akers, 1985) öğrenilen bir davranış biçimidir. Kaçakçılık suçlarına ilişkin teknikler, geçiş güzergâhları, ürünün alındığı ve tespit edildiği noktalarla olan ilişkiler, sosyal ortamlarda öğrenilmektedir. Kaçakçılığın nasıl ortaya çıktığı ve nasıl sürdürüldüğünü açıklaması bakımından bu teori önemlidir.

Anomi ve Gerilim Teorisi

Sosyolojik bir bakış açısıyla suçu anlamaya çalışan sosyal yapı teorisyenleri (Bak., Durkheim ve Merton), çalışmalarında özellikle *anomi* üzerinde durmaktadırlar. Anomi, bir toplumun kurallarının çaresiz kalması, normsuzluk ya da kargaşa anlamına gelen bir kavramdır. Anomik toplumlarda çözümlenmeden bahsedilmektedir. Toplumun bir arada tutan dokunun kaybolması söz konusudur. Bireylerin olumsuz hareketlerine karşın bireyüstü değerlerin denetleme ve kontrol etme gücü kaybolmuştur. Bu tür sorunlarla yüz yüze kalan ve krizin ortasında kalan toplumlarda, herkesi bir arada tutan sosyal kurumlar, düzeni sağlayan objektif normlar yok olma eşliğine gelmektedir. Bu yüzden sosyal yaşam, çeşitli çıkar gruplarınca işgal edilir hale gelmiştir.

Hedefi sınırsız arzulara ulaşmak olan insan, neyi elde ederse etsin mutlaka daha fazlasını arama ve daha fazlasına ulaşma ihtiyacı içerisinde hareket etmekte ve bu durum son bulmaz ihtiraslara yani anomiyeye yol açmaktadır (Durkheim, 1933). Önceleri hiç gündemde olmayan ihtiyaçlar, bugün listede yerini almıştır ve birey, sürekli elde etmek ve tüketmek için birbirleriyle yarışır hale gelmiştir. Ayrıca ihtiyaçlar, toplumsal değişimlere paralel olarak ekonomide yaşanan gelişmelere göre de farklılaşmaktadır (Dolu, 2010, s.298). Bireyin ait olduğu sosyal tabaka, ihtiyaçlar sıralamasında en uç hatlarda bulunan yeni gereksinimleri elde edebilecek yeterli ekonomik seviyeye sahip değilse bu durum, öncelikle o bireyin ve sonrasında toplumun sorunsal alanlarla tanışmasına yol açmaktadır. Aynı sorun kısıtlı bir sermayeye sahip bireyin, birden zenginleşmesiyle de ortaya çıkabilmektedir. Durkheim (1933), sonu gelmez isteklerin bireyler üstü değerlerle toplum tarafından sınırlandırılması gerektiği düşüncesindedir değilse anomik bir toplumdan söz edilir.

Sosyal hayatta yaşanan sert değişimlerin anomiyeye yol açtığını belirten Durkheim'in bu düşüncelerini paylaşmakla birlikte daha özeldiği değerlendirmelerle ileriye götüren Merton (1938), toplumun formal alanında meydana gelen işlevsel yetersizliklerin, hızlı değişen ve gelişen ihtiyaçlara etkin bir şekilde çözüm sağlayamadığı için enformel yani alternatif yapıların ortaya çıkmasına neden olduğunu belirtmektedir. Durkheim'in *normsuzluk* olarak belirttiği anomi, Merton'da bireylerin yer değiştirmeleriyle ya da farklı nedenlerle karşılaştıkları *norm çatışmalarıdır*. Bu bakış açısı ile Merton, anominin sadece toplumun bireye ait arzu ve istekleri kontrol altında tutamadığı zamanlarda değil ayrıca insanın beklentilerini gerçekleştirmek için ortaya koyduğu stratejilerin toplumun öngördüğü formal zeminde gerçekleşmemesi halinde de ortaya çıkabileceğini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle toplumun meşru olarak kabul ettiği yöntemlerle bireyin ulaşmak istediği hedef arasında bir uyumun olması gerekmektedir. Aksi durumda anomik eğilimlerden söz edilir.

Özellikle ekonomik çalkantıların yaşandığı toplumlarda, sapma davranışların ve tabiatıyla suç ve konumuz itibarıyla kaçakçılık faaliyetlerini gerçekleştiren yapıların ortaya çıkması daha da kolaylaşır. Kaçakçılar, hem kendilerinin hem de ürünü arz ettikleri bireylerin beklentilerini karşılamakta, isteklerini hızlı ve ucuz bir maliyetle çözüme konusunda iddialı çıkışlar yapmaktadırlar. Kendi beklenti ve istekleri, meşru yollarla ulaşamadıkları (toplumun kendilerine öğrettiği) hedeflere kısa ve kestirme yoldan ulaşmaktır (zengin olmaktır). Öte yandan ürünü talep edenler, meşru olmayan yollardan, sınırların ötesinden ucuz olarak iç piyasaya getirilen ürünlere rağbet etmektedirler. Yani ucuza mal alma isteğidir. Bu şekilde legal yollarla bireylerin ulaşamadıkları isteklere çare olurlar. Aynı zamanda bu faaliyetler, kaçakçılar ve birlikte iş yaptıkları diğer grup elemanları için de bir ekonomik gelir sağlamakta, niteliksiz iş gücü yasadışı bir *meslek erbabı* olarak ortaya çıkmaktadır.

Merton (1964, s.218), toplumda bireyin önüne konulan hedefler ile yöntemler arasında uyum/uyumsuzluk ihtimallerini değerlendirerek bireylerin, beş farklı uyum modeliyle tepkide bulunacaklarını belirtmiştir:

- Uyumluluk (toplumun uygun gördüğü davranış),
- Yenilikçilik (yeni bir çözüm üretmek farklı yöntemler deneme),

- Şekilcilik (görünüşte normlara uyma ancak benimsememe),
- Geri Çekilme (normlara uymama ve kendini toplumdaki soyutlama)
- İsyan/başkaldırı (mevcut normları yeniden düzenleme çabası)

Kaçakçılar, daha çok ikinci uyum modeli içerisinde yer almaktadır. Çünkü *yenilikçilik*, amacına ulaşmak isteyen bireyin yasal yollar bulamayınca yeni çözümler üretmesi, yani yasadışı işler yapmasıdır. Bu bireyler, sosyal yaşamı farklı yönleriyle değerlendirip yasadışı işler yaparlar. Merton'a göre parasal başarı her şey olduğu için, normatif ölçütler dikkate alınmaz. Arzulanan neticeye götürecek olan her türlü araç ve yöntem meşru görülür. Böyle bir durumda, kullanılacak legal-illegal yöntemlerin sayısı arttığı için de *yenilikçilik* modeli içerisinde ortaya çıkar (Merton, 1938, s.673).

Gerilim teorisi, özünde bireylerin arzuladıkları hedeflere ulaşamaması sonrasında ortaya çıkan engellenmişlik hissinin neden olduğu bir tür sorun çözme tutumudur (Dolu, 2010, s.316). Agnew (1985), klasik anlamdaki gerilim teorisini, biraz daha ileri götürmüştür. Gerilimin sadece bireylerin amaçlarına ulaşmak istediklerinde önlerine çıkan engellerin aşılması için gösterdikleri çaba olmadığını ve ayrıca bireylerin içinde buldukları negatif şartlardan uzaklaşmanın da engellenmişlik hissine yol açacağını öne sürmüştür.

Sosyal yaşamda ortaya çıkan kuralsızlık, yasa dışılık ve denetimsizlik gibi çözümler, bu ortamlardan beslenen kaçakçılık faaliyetlerinin de artışına yol açmaktadır. Yasalar çerçevesinde hareket eden birey/gruplar, işlevini yitirerek güç kaybedince yerini yasadışı faaliyet yürüten birey/gruplar alacaktır. Örneğin, yasal yollarla ülkeye giriş yapamayan göçmenler, amacına ulaşmak için araçların eşit dağıtılmadığı düşüncesiyle anomik bir ortama çekilmiş olurlar. Yer değiştirmek isteyen göçmenler, bu anomik ortamda yasa dışı yollarla sınırları geçiş imkanı sağlayan göçmen kaçakçılarına baş vurmaktadır (Kahya ve Sever, 2013).

Gerilim teorisi ile kaçakçılığı şu şekilde açıklamak mümkündür: sosyal yapı, bazı bireyler üzerinde entegrasyon sorununa yol açmaktadır ve bu sorunu yaşayan bireyler yasal yollardan elde edemedikleri

sosyal ve ekonomik statüyü kaçakçılığın sunduğu *sıçrama* ile bir anda elde edebilecektir. Teoriye göre kaçakçılık, bireyin baskı olarak gördüğü sosyal yapının engellemelerine bir tür cevap olarak ortaya çıkmakta ve yeni yöntemlerin kullanıldığı illegal davranışlar içermektedir.

Alt Kültür Teorisi

Alt kültür teorisyenleri (Cohen, 1955) suçlu alt kültürünün baskın kültürün bireylerinin karşılaşmadıkları bazı özel sorunlara bir tepki olarak ortaya çıktığını vurgular. Suçlu davranışların doğuştan kazanılamayacağını, kendiliğinden oluşamayacağını öne sürerek; özellikle çocukluk yaşlarından itibaren içinde bulunduğu toplumun değerleriyle yetişerek öğrenildiğini ifade eder. Toplumun alt tabakalarında yer alan bireyler, toplumun genelini (üst yapıyı) kendilerine referans almaksızın içinde buldukları kapalı alt grup değerleriyle yetişirler ve eğer alt grup suçlu bir kültüre sahipse sosyalleşmelerini bu normlarla tamamlar (Dolu, 2010, s.348).

Toplum birbirinden farklı birçok alt gruptan müteşekkildir. Bir gruba üye olan, grubun değerleriyle, inançlarıyla, ortak yaşam (alt) kültürleriyle sosyal hayata tutunur. Bu alt kültürler, bireyin karşılaştığı sorunlarla nasıl mücadele edeceğini de göstermektedir. Dolayısıyla suçlu davranış, yasadışı yöntemler sunan alt kültürün himayesi altında yetişen bireyin bir tutumudur. Ekonomik bakımdan düşük gelirli suçlu alt kültürlerde, yasal imkânların ulaşılabilir görülmesi durumunda, birey sosyal statü ve ekonomik başarı kazanmak için yasadışı faaliyetlerde bulunduğu davranışları alt grup tarafından normal karşılanır ya da takdir edilir (İçli, 2003).

Alt kültür teorisi perspektifinden kaçakçılığı bakıldığında ise şöyle bir durum söz konusudur: Ülkenin doğusundaki güçlü geleneklerinin olduğu bazı sınır köylerinde yetişen bireyler, amaç olarak para kazanmak ve/veya sosyal statü elde etmek için ait olduğu grubun kendisine sunduğu yöntemi kullanmaktadır. Bu yüzden kaçakçılığın bir yaşam biçimi olduğu yerleşim yerlerinde, bireyler, kaçakçılık yapmayı amacına ulaşma yöntemi olarak görebilir. Suça yönelik normlara maruz kalabilir. Dolayısıyla bu ortamda büyüyenlerin kaçakçılığı bir yaşam tarzı olarak görmeleri diğer alt kültürde yetişen bireylere kıyasla daha olasıdır. Bu anlamda kaçakçılıkla ilgili suç yöntemlerini sergileyen birey, alt grupla iyi bir bütünleşme içerisinde. Mevcut durum, suçlu alt-kültürü ve kaçakçılık suçuna karışanlar için bir ortam hazırlamaktadır.

Aykırı Fırsatlar Teorisi

Alt kültür teorileri bağlamında, Cloward ve Ohlin (1966) tarafından ileri sürülen bu teoriye göre, içinde bulunduğu alt kültürün seviyesini düşük gören ve kendi hedeflerini gerçekleştirmek için bu kültürün değerlerini yetersiz bulan gençler, bir üst grubun değerleriyle ait olduğu grupta yaşamını devam ettirmek ister. Bu düşüncedeki birey, ait olduğu grubu beğenmemekle birlikte bu gruptan ayrılmakta istemez. Üst grubun kimliğiyle, alt grup içerisinde bulunur. Farklı yaşam niteliklerinin bulunduğu bu gibi ortamlarda çok daha farklı suçlu alt kültürleri oluşur. Bu alt kültürlerin üç tür motivasyonundan bahseden Cloward ve Ohlin (1966), bunların ilkinin yasadışı yöntemlerle para kazanmak (suçlu alt-kültürü); ikincisinin, şiddet eksikli bir nam kazanmak (çatışma alt kültürü) ve üçüncüsünün de, yaşadıkları ve memnun olmadıkları çevreden kaçmak (geri çekilme alt kültürü) olduğunu belirtmektedir.

Bu açıdan bakıldığında, suçlu davranışların sergilendiği kaçakçılık organizasyonları, legal ile illegal yapıların birbiriyle temas ettiği ortamlarda görülmektedir. Ayrıca para kazanma gayesiyle yasadışı seçen bir kaçakçı, suç işlerken kültürel hedefleri bir araç olarak görür. Kısa yoldan kazanç elde etme ve bu şekilde hayat standartlarını birden iyileştirme, yani ekonomik durumunun aniden *tavan* yapması bu alt kültürün bir düşüncesidir.

Kaçakçılık, niteliksiz iş gücüyle kazanılması zor olan yüksek kazançların elde edilmesine imkân sağlayan bir suç türüdür. Kaçakçı bu alt kültürde, bir anda zengin olmanın yolunu bulabilir. Bu yüzden çoğu genç, suçlu alt kültürün sunduğu bu imkândan yararlanmak isteyebilir ve kendisine kaçakçılığın yol ve yöntemlerini öğretecek bir yaşam tarzına sahip olmayı arzulayabilir. Örneğin, emtia kaçakçılığının yüksek gelir getiren bir illegal iş sektörü olabilmesi için o ürünü piyasaya sürecektir esnaflara, kaçak ürünlerin geçişine göz yumacak kamu personeline, yakalandığında kendisini savunacak, destekleyecek resmi/sivil kişilere ve onların nüfuzuna ihtiyaç vardır. Bu yüzden yasal ve yasadışı hayatta etkili olan kişi/lerin bir araya gelmesi kaçakçılık suçlarının oluşmasında önemli bir faktördür. Kaçakçılıkta olduğu gibi para kazanma amacıyla ortaya çıkan suçlu alt kültürler, yasal ve yasal olmayan birlikteliklerin bileşkesinde ortaya çıkarlar. Bu alt kültür, özellikle farklı yaş gruplarından bireylerin tecrübelerini paylaştıkları bir ortam sağlar.

Kaçakçılıkta bu tür suçlu alt kültürlerde gelişebilmek ve devamlılığını sağlayabilmektedir. Bu nedenle bireyler, yasadışı faaliyetinde profesyonelleştikten sonra kendisi gibi para, ün ve sosyal statü elde etmek isteyenlerle birlikte kaçakçılık faaliyetinde bulunmayı ister. Çalışarak kazanmanın ve zengin olmanın mümkün olmayacağına inanan bu bireyler, kısa yoldan ve kolaydan para kazanma eğilimine girerler.

Girişimci Teorisi

Bir üründen istifade etmek isteyenlerin talebi, yasal çerçevesinde karşılanamıyorsa ya da maddi imkânsızlıkları nedeniyle bu kişi istediği ürüne ulaşamıyorsa talep edilen malı yasadışı yollarla elde etmek ya da daha az bir fiyata temin ederek bu ihtiyacın karşılanmasını sağlamak isteyebilir. Bu durum girişimci teorinin temel argümanıdır. Dolayısıyla kaçakçılık suçlarının oluşumuna açıklık getiren farklı bir bakış açısı ortaya koyar. Bireylerin istekleri yasal ve kurallına uygun bir şekilde gerçekleşmeyecekse bu boşluk yasadışı işler yapanlarca (kaçakçılar) doldurulmaktadır (Naylor, 2004).

Ülkelerin yasakladığı ürünlerin ya da yüksek vergilerle ancak ülkeye girişine izin verilen malların, yasadışı yollarla ülkede üretilmesinden, ülkeye girişi veya çıkışından ve ülke içinde kullanılmasından bu işi yapan kaçakçıların büyük kazanç sağlayacağı kaçınılmazdır (Smith, 1980). Dolayısıyla yasadışı yollarla getirilen ve de piyasaya göre fiyatı çok daha uygun olan ya da kullanımı yasak olan ürünlere gösterilen talep ve kaçakçılar tarafından bu ürünlerin kullanıcıya arz edilmesi arasında doğrudan bir ilişki vardır. Yüksek vergilerle iç piyasaya sürülen yasal ürünlerin, fiyatı nedeniyle alım-satımının güç hale gelmesinin, bu alanda kazanç elde edebileceğini düşünen kaçakçıları harekete geçirdiği görülmektedir. Girişimci teori, kaçakçılığın anlaşılmasında ve kaçakçılığı etkileyen faktörlerin açıklanmasında önemli teorilerden biridir.

Yöntem

Bu çalışma nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır ve bu tür araştırmalarda başvurulan yöntemlerden biri olan odak grup görüşmesi (focus group meeting) yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma genel olarak olayları ve olguları tanımlama, konuyla ilgili bireylerin o konuya ilişkin düşüncelerini ve bakış açılarını anlama ve araştırılan konuyla ilgili mevcut durumu

ortaya koymaya yönelik olan tüme varımsal bir yöntemdir. Nitel araştırmalarda verilerin toplanmasında kullanılacak dört temel yöntemden biri odak grup görüşmesidir. (Diğerleri de gözlem, görüşme ve belge incelemesidir) (Çokluk, Yılmaz, ve Oguz, 2011; Noaks ve Wincup, 2004). Odak grup görüşmesinde araştırmacılar tarafından daha önceden hazırlanan sorular sistematik olarak katılımcılara yöneltilmiş ve cevapları aranmıştır.

Bu çalışmaya katılan katılımcıların genel profilini kaçakçılıkla doğrudan ve dolaylı olarak ilgilenen ulusal kurumlardan gelen temsilciler ve akademisyenler olarak özetlemek mümkündür. Bu çalışmaya Jandarma Genel Komutanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, KİHBİ, Sınır Yönetimi Bürosu, Gümrük Muhafaza Genel Müdürlüğü, Kanunlar Genel Müdürlüğü, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü, Gelir İdaresi Başkanlığı, MASAK, Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı, Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü, İthalat Genel Müdürlüğü temsilcilerinden olmak üzere toplam 13 farklı kurumdan uygulayıcı ve akademisyen katılım sağlamıştır. Çalışmada cevap aranan temel sorular şöyledir: a) Türkiye'de kaçakçılık suçlarının nedenleri nelerdir? b) Türkiye'de kaçakçılığın ulaştığı boyutlarda toplumsal algının rolü nedir? c) Yasal açıdan kaçakçılıkla mücadelede yaşanan zorluklar var mıdır?

Toplanan bu veriler, araştırma sorularına yanıt olacak şekilde düzenlenmiş ve yoruma hazır hale getirilmiştir. Doğrudan alıntılara da yer verilecek olan aşağıdaki bölümde konu sistematik bir bütünlük içinde analiz edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, nitel verileri desteklemek amacıyla kurumlara ait ikincil verilere (TÜİK verileri gibi) gerektiğinde yer verilmiştir.

Bulgular

Bu kısımda, elde edilen veriler kullanılarak Türkiye'de meydana gelen kaçakçılığın nedenleri ve ulaştığı boyutlar, kaçakçılığa yönelik toplum algısı ve yasal durum üzerinde durulmuştur.

Türkiye'de Kaçakçılık Suçlarında Temel Motivasyonlar ve Fırsatlar

Coğrafi Şartlar

Türkiye toplam 2.949 kilometrelik bir kara sınırına sahiptir. Kara sınırının yaklaşık üç katı kadar da deniz kıyısı bulunmaktadır. Özellikle doğu ve güney-

doğusu uzun, dağlık ve sarp kara sınırlarına sahiptir. Doğu Anadolu bölgesinin ortalama rakımı 1500'dür ve rakımı 5000 metreyi aşan yerleri de mevcuttur.

Türkiye'nin özellikle Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinde uzun, dağlık ve kontrolü zor kara sınırlarının olması, sınırın sıfır noktalarında köylerin bulunması, köyler arasında katır sırtında yüklerin kolayca taşınabilmesi sınır kaçakçılığını kolaylaştıran etmenlerdir. Örneğin Suriye sınırında sınırın her iki tarafında akrabaların olması, çift taraflı kaçakçılık yapılması, köyler arasındaki mesafenin çok yakın olması ve bazı köylerin depo olarak kullanılması kaçakçılığı özendirir ve kolaylaştıran başlıca unsurlardır.

Bazı sınırların her iki yakın bölgesinin kayalık olması, dolayısıyla onlarca mağara ve oyuğun varlığı, illegal yapıların rahatlıkla bu bölgede yerleşmesine ve izini kaybettirmesine de olanak sağlamaktadır. Derin ve sarp vadiler nedeniyle ulaşımın yaşanan zorluklar bölgedeki güvenliğin sağlanmasını engelleyici niteliktedir. Bu şartlar kaçakçılık gibi yasadışı faaliyetlerin uygun yer ve zamanda işlenmesine fırsat sağlamaktadır.

Suç fırsatları teorisi bakımından bölgenin coğrafi durumu kaçakçılık için uygundur. Bölgenin coğrafi özellikleri ister istemez kaçakçılar için baştan çıkarıcı suç fırsatları sunmaktadır. Kaçakçılık suçlarını bir ölçüde açıklayan bu teori, bireyin karşısına çıkan fırsatlar ne kadar cazip ise suç işleme olasılığının da aynı oranda yüksek olduğunu belirtmektedir. Bu bölgenin coğrafi niteliği kaçakçıların faaliyetlerini yakalanma riskini aza indirdiği şekliyle kolay kılmakta ve bu suçun işlenmesini cazip kılmaktadır. Örneğin Suriye'den Türkiye'ye akaryakıtın kolaylıkla sokulabilmesi için kaçakçıların sondaj makinesinden ürettikleri ve ismini *köstebek* olarak belirledikleri araç ile kaçakçılık yaptıkları bilinmektedir. Bu yöntemle 2014 yılının ilk 4 ayında uzunluğu yaklaşık 3 kilometreyi bulan kimisi yerin 7 metre altında toplam 93 boru hattının sınır birliklerince imha edildiği belirtilmektedir (AA, 2014). Bu tür ürünlerin sınırdan geçirilerek ülkede tüketilmesi ve yüksek kazançlar elde edilmesi kaçakçılar için bir fırsat niteliğindedir.

Rutin aktiviteler teorisine bakıldığında da koruma altında olmayan zaman/mekanlar kaçakçı için motivasyon unsuru olabilmektedir. Bu teorinin temelinde uygun mekan ve zaman olgusu yer almaktadır. Ka-

kaçakçıyı işleyeceği fiilden alıkoyacak her türlü insani ya da teknolojik unsurun kısmen yeterli olmadığı bölgelerde suç rahatlıkla işlenebilmektedir. Bu anlamda rutin aktiviteler teorisinden yola çıkarak, sınır güvenliğini ilgilendiren denetleme ve gözetleme olanakları ile kaçakçılık suçunun işlenmesi arasında bir ilişkiden söz edilebilir. Kaçakçılar, ülke içine ya da dışına taşıdıkları varlıklarla ilgili olarak sınırların ve gümrük kapılarının kontrolsüz noktalarını kullanmaktadırlar. Kaçakçılık, sınırların korumasız olmasını bir fırsat olarak değerlendiren bireyler tarafından işlenmektedir. Rutin aktiviteler teorisine göre suçun oluşumu için gerekli olan koruyucunun yokluğu, kaçakçılık suçlarının işlenmesine olanak sağlamaktadır.

Bu bölgelerde yaşayan insanlardan kaçakçılık faaliyetlerinde bulunanlar coğrafi şartları çoğu zaman kanun uygulayıcılardan daha iyi bilmektedir. Bir kanun uygulayıcısı durumu şu sözlerle özetlemiştir:

“Belirli illerde kısıtlı zaman dilimlerinde çalışıyoruz. Ancak (x) ilinde görev yaparken 2 yıllığına gidiyoruz. Kaçakçılığın yoğun olduğu bir il. Bölge insanları 40-50 yıllık birikimle iş yapıyor. Neyi, nereden, nasıl ve ne zaman geçirse sorun olmaz bunu tecrübe etmiş.”

Doğu ve Güneydoğu sınırlarına yakın yerleşim yerlerinde yaşayan kaçakçılar, bölgenin coğrafik özellik-

lerini iyi bildiğinden kendi lehlerine kazanç sağlayıcı bir unsur olarak durumu değerlendirmektedirler. Diğer bir ifadeyle kaçakçılar, en kestirme ve risksiz noktaları tespit ederek rasyonel bir akılla bölgenin coğrafi şartlarını kullanmaktadır. Özellikle İran, Irak ve Suriye sınırındaki belirli bölgelerde hayvanların üzerinde ya da sırtçılık olarak tabir edilen yollarla yapılan kaçakçılık, meslek haline gelmiş ve önemli bir kazanç kapısına dönüşmüştür.

Ekonomik Durum ve İstihdam

Ülkenin sınır ve kıyı yerleşim yerlerinde bulunan küçük köy ve kasabalarda yaşayanların sosyo-ekonomik durumları kaçakçılığı tetikleyen faktörlerdendir. Bu yörelerde yaşayan insanların büyük bir bölümü geçimini tarım, balıkçılık ya da hayvancılıktan sağlamaktadır. Bu sektörler nitelik itibari ile mevsimlik çalışmayı gerektirmektedir. Dolayısıyla bu sektörün insanları iktisatçılar tarafından gizli işsizler olarak nitelendirilmektedirler (Uysal, 2003). İki-üç aylık çalışma sonrasında senenin geriye kalan kısmında milyonlarca kişi, üretimde bulunmadan beklemektedir. İstihdam edilemeyen ihtiyaçlar dünyasının çepçevre sardığı bu durumdaki insanlar, bazı ürünlerin cazibeli fırsatlarından faydalanmayı düşünebilmekte ve kıyı/sınır bölgelerinde kaçakçılık faaliyetlerinin bir sürecinde aktif ya da pasif roller üstlenebilmektedirler.

Kaynak: Hanehalkı İşgücü Araştırması, TÜİK (2014a)

Şekil 1. 2013 Yılı'nın Türkiye İşsizlik Oranları

Şekil 1’de, Türkiye’nin batı ve güney kıyıları ile doğu ve güney-doğu sınır bölgelerindeki işsizlik oranlarının diğer bölgelerine oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. TÜİK (2014a) verilerine göre Türkiye genelindeki işsizlik oranı % 9,7 iken Güney-Doğu Anadolu bölgesindeki bu oran %14,5’tir. Sınır illerinden Van-Hakkâri’de ise işsizlik oranı sırasıyla % 7,8 ile % 9,9’dur. Yine sınır illeri ve onlara yakın illerden Mardin, Batman, Şırnak ve Siirt, %21,1 ile işsizlik oranının en yüksek olduğu illerdir. Bu illeri % 17,5 ile Şanlıurfa ve Diyarbakır illeri takip etmektedir. İzmir’de oran % 14,8 iken yine kıyı şehrimiz Hatay’da bu oran % 11,4’tür. Dolayısıyla kıyı ve sınır bölgelerinde yaşayan insanların işsizlik durumu, kaçakçılık yapma eğilimine yol açan iki önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu anlamda bir katılımcının aşağıdaki sözleri aykırılıkların birleşmesi ve alt kültür teorileri ışığında anlamlı görülmektedir:

“...15 yaşındaki bir sanığın savunmasını alırken, neden kaçakçılık yaptığını sorduğumda ‘bilmiyorum’ dedi. Hapse giren akrabam var mı? diye sorunca, ‘olmadı ama benim tüm akrabalarım, babam, amcalarım, dedem bu işten para kazanıyor. Zaten başka yapacak bir işimiz de yok, ben bunu yapmaya devam etmeliyim’, dedi...”

Başka bir katılımcı ise sınır ve kıyı bölgelerinde yaşayan bazı insanların, kaçakçılığı bir iş olarak yaptığını ifade etmiştir:

“...Bu tip insanların tamamının konsantre oldukları şey kaçakçılık yapmaktır. Bu insanların hayatı bu iş üzerine kurulmuştur. Bir gün bir kaçakçı ihbar yaptı. Babasını yakalattı. Daha sonra kendisi diğer taraftan daha fazla hayvan geçirdi. Uygulayıcılar olarak belirli ve sınırlı alanlara yönelmişiz. Bir defasında Overlok iğnesi yakalandı. Ne olduğunu bilmediğimiz maddeler yakalanmakta. Kar marjı ne kadar yüksek ise o malın kaçakçılığı yapılmaktadır...”

1990’lı yıllara kadar Türkiye’nin besili hayvan ihtiyacı büyük oranda Doğu ve Güney-Doğu bölgelerinden sağlanırken TÜİK (2014b) verilerine göre bugün Türkiye’nin büyükbaş hayvan ihtiyacının sadece % 10’u ve küçükbaş hayvan ihtiyacının ise % 30’u bu bölgelerden karşılanmaktadır. Bölgedeki tarım alanlarının ise sadece %50-60’ının faal olarak kullanılması,

hayvancılıkla birlikte tarımın da bir istihdam alanı olarak yeteri kadar değerlendirilemediğini göstermektedir. Tarım ve sanayi sektöründe kayda değer bir üretim faaliyeti olmamasına rağmen, yöredeki konaklama verileri, kamyon sayısındaki artışlar ve yapılan ihracat oranları incelenmeye değerdir. Tarım ve hayvancılık sektöründeki göstergeler düşüşte olmasına rağmen bölgede kamyon-kamyonet alımında önemli artışlar gözlenmektedir. Örneğin 2004 yılında Vanda kayıtlı kamyon-kamyonet sayısı 10.303 iken 2012 yılına gelindiğinde %90 artışla 19.600’e çıkmıştır.

Anomi ve gerilim teorisinin işaret ettiği gibi bireyin ait olduğu sosyal tabaka, ihtiyaçlar sıralamasında en uç hatlarda bulunan yeni gereksinimleri elde edebilecek yeterli ekonomik seviyeye sahip değilse bu durum, öncelikle o bireyin ve sonrasında toplumun sorunsal alanlarla tanışmasına yol açmaktadır. Aynı sorun kısıtlı bir sermayeye sahip bireyin, birden zenginleşmesiyle de ortaya çıkabilmektedir. Durkheim (1933), sonu gelmez isteklerin bireyler üstü değerlerle toplum tarafından sınırlandırılması gerektiği düşüncesindedir değilse anomik bir toplumdaki söz edilebileceğini ifade eder. Görüldüğü gibi istihdamın olmadığı bölgenin işsiz insanları mevcut kurallar dünyasında elde edemediği kazancı yasadışı faaliyetlere girerek elde edebilmektedir. Mevcut sistem içerisinde herhangi bir mesleği, statüsü ya da vasfı yokken anomik ortamın kendisine sağladığı yasadışı bir meslek, vasfı ve gelir elde edebilmektedir. Aynı zamanda bu durum alt kültür teorisi ile açıklanabilir. Suçlu davranışların doğuştan kazanılmadığını ifade eden bu teori, suçluluğun kendiliğinden oluşamayacağını öne sürerek daha çocuk yaşlardan itibaren içinde bulunduğu toplumun değerleriyle yetişerek öğrenildiğini ifade eder. Toplumun alt tabakalarında yer alan bölge insanlarından bazıları kaçakçılığı, içinde bulunduğu toplumun hayat tarzıyla yetişerek sahiplenebilmektedir. Bölgenin kapalı toplumlarında yetişirler ve alt grup kaçakçılık suçu ile meşgul bir kültüre sahipse sosyalleşmelerini de bu suçlu grubun normlarına göre tamamlayacaklardır.

Sınır Kapıları

Ülkeye yasal giriş ve çıkış işlemleri, sınır kapısı olarak belirlenmiş 133 farklı noktadan yapılmaktadır. Bunların 48’i hava hudut kapısı (8’i askeri bölgede), 54’ü deniz hudut kapısı, 7’si demiryolu hudut kapısı ve sadece 24’ü kara sınırları üzerinde bulunan hudut kapılarıdır. Kara hudut kapılarından 2’si kapalı

2'side bayram günlerinde açılmaktadır (SYB, 2014). Sınır kapılarında gümrük kontrolüne tabi kişi, eşya ve araçların muayene ve kontrolünü yapmak, kara sınırlarındaki gümrük kapıları ile pasavan kapılarında ve diğer giriş-çıkış ile ilgili işlemlerin gerçekleştiği yerlerde kaçakçılığın men, takip ve tahkik görevlerini yerine getirmek Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın yetki ve sorumluluğundadır.

Sınırların kontrolü zor noktalarından hayvanlar üzerinden ya da sırtçılık olarak tabir edilen yollarla yapılan kaçak mal girişi sınır kapılarından da gümrük ve vergi kuralları ihlal edilerek yapılabilmektedir. Dolayısıyla rasyonel tercih ve rutin aktiviteler teorisinin bir ileri adımı suç fırsatları teorisine göre bireyleri kaçakçılığa iten motivasyonlardan biri de sınırlardaki mevcut durumun fırsat olarak görülmesidir. Sınırın ve sınır kapılarının güvenliğinin sağlanmasına yönelik olarak donanım, teknolojik imkanlar ve personel açısından takviyeler yapılması kaçakçılıkla mücadelede etkinliği artıracak olmakla birlikte; rasyonel teori açısından değerlendirildiğinde ise her ne kadar

sınırların güvenliği sağlanıyorsa da kar-zarar tespiti yapan birey elde edeceğini risk alacağı konuya tercih ederek kaçakçılığı sürdürebilecektir.

Vergi Oranları

Türkiye'de kaçakçılığı çok yapılan eşyalara uygulanan vergi oranları ile Türkiye'nin doğu-güneydoğu komşusu ülkelerdeki vergi oranları karşılaştırıldığında, bu ülkelerdeki vergi oranlarının daha düşük olduğu görülmektedir. Vergi konusunda ülkelerarası vergi farklarına bakıldığında örneğin, meyvelerden muzun Türkiye'deki vergisi %162 iken, bu rakam İranda % 4'tür. Aynı şekilde çay, Türkiye'de % 187 vergi gerektirirken, bu rakam İranda % 55, Suriye'de ise % 9'dur. Etin vergisi Türkiye'de % 250 iken, Suriye'de bu rakam % 4, İranda ise % 8'dir. Şekerin vergi oranı Türkiye'de % 150 iken, İranda % 18, Suriye'de ise %4'tür. Ülkemizde ham petrolün vergi oranı % 18, benzinin % 62, motorinin ise % 54'dür. İranda her biri için vergi oranı % 8'dir. Bu oran Suriye'de ise sırasıyla % 1, % 8 ve % 6'dır. Irak'ta da akaryakıt türevlerinin vergi oranı % 5'i geçmemektedir (Tablo.1).

Tablo 1. Türkiye ile Komşu Ülkelerden Suriye-İrak ve İran'daki Vergi Oranları

Varlık	Türkiye	Suriye	Irak	İran
Muz	% 162	-	% 15	% 4
Çay	% 187	% 9	% 10	% 55
Et	% 250	% 4	% 10	% 8
Şeker	% 150	% 4	% 5	% 18
Sigara	% 83,3	-	% 4	% 4
Ham Petrol	% 18	% 1	-	% 8
Benzin	% 62	% 8	% 5	% 8
Motorin	% 54	% 6	% 5	% 8

- Kaynak:** 1) <http://madb.europa.eu/mkaccdb2/indexPubli.htm>, European Commission, 2015
 2) Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü Ülke Masaları-Suriye, Irak ve İran Ülke Masası, 2015
 3) <http://www.resmigazete.gov.tr/>, Türk Gümrük Tarife Cetveli, 2015
 4) <http://www.tradecatlas.com/page/ulkelerin-gumruk-vergileri-ve-gumruk-tarife-cetvelleri>, 2015

Avrupa ülkelerinde akaryakıtta uygulanan vergi oranları ise Türkiye'deki vergi oranları ile birbirlerine yakındır. Örneğin, kurşunsuz benzine uygulanan vergi Almanya'da % 57, İngiltere'de % 61, Fransa'da ise %

57'dir. Ancak karşılaştırma yapılırken bu ülkelerde kişi başına düşen milli gelirin Türkiye'dekine göre yüksek olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır (Tablo.2).

Tablo 2. Bazı Avrupa Ülkelerindeki Vergi Oranlarının Türkiye ile Karşılaştırılması

Ülkeler	K.Benzin (Vergi Oranları)	Motorin (Vergi Oranları)
Almanya	% 57	% 50
İngiltere	% 61	% 59
Fransa	% 57	% 50
Türkiye	% 59	% 52

Kaynak: EPDK, 2014

Türkiye, gelişmiş ülkelerde uygulanan vergi politikalarına göre oldukça modern ve onlara yakın bir politika uygulamaktadır. Ancak yakın bulunduğu coğrafyada yaşanan ekonomik, siyasi ve sosyal çatışmalar ve oluşan istikrarsızlık nedeniyle vergi politikalarının uygulamalarında doğrudan ya da dolaylı olumsuz etkilenmektedir. Bu etkilenme, özellikle sınırlar üzerinden değişik varlıkların kaçakçılığını canlandırmaktadır. Girişimci teoride de söz edildiği gibi bir üründen istifade etmek isteyenlerin talebi, yasalar çerçevesinde karşılanamıyor ya da maddi imkânsızlıkları nedeniyle bu kişi istediği ürüne ulaşamıyor ya da talep edilen varlık yasadışı yollarla daha az bir fiyata temin edilebiliyorsa arz piyasası kaçakçıların eşliğinde belirginleşebilmektedir. Bu konu ile ilgili bir katılımcı vergi düzenlemeleri ile ilgili analizlere olan ihtiyacı vurgulamıştır: “...Risk esaslı bir yaklaşımla gidilebilir. En çok vergi kaybına uğradığımız alanları belirleme-
miz gereklidir. En çok nerede, en çok zarar hangisinden...”.

Vergi yoluyla gelir elde eden devletin aynı zamanda sosyal amaçları da bulunmaktadır. Yüksek ve dar gelirli arasında denge sağlamak, çok kalkınmış bölgeler ile az kalkınmış bölgeler arasında kopuşu önlemek için bazı vergi indirimleri ve muafiyetlerde bulunmaktadır. Ancak az kalkınmış bölgelerde kaçakçılık gibi yasal olmayan faaliyetler gerçekleştiğinde denge politikalarının uygulanmasında sorunların oluşması kaçınılmazdır. Özellikle kaçakçılık olgusunun farklı değişkenlerle piyasaya girmesi fırsat eşitliğinin yara almasına yol açacağı bilinerek hareket edilmelidir.

Girişimci teori, ülkeler arasındaki vergi oranlarının açık ara farklılığından istifade etmek isteyenlerin kaçakçılık suçlarını işleyebileceğine yönelik açıklamalar getirebilmektedir. Mevcut yasalarla uygulanan vergi farklılıkları, maddi yetersizlik ve alım gücü zayıf olanlar için yeni şartların oluşturulmasına yol açabilmekte ve bu kesimin taleplerini karşılayacak yasal

düzenlemeler olmadığı için yasadışı yollarla bu talebi karşılamak isteyenler çıkabilmektedir. Maddi sınırlılıklar bireyin istediği ürüne ulaşmasını engelliyorsa talep edilen mal yasadışı yollarla elde edilerek ve vergi yükü ortadan kaldırılarak daha az bir fiyata sunulabilmektedir. Girişimci teorisinin en temel argümanı ürünlerin daha düşük fiyatlarla arz ederek piyasadaki ihtiyacı karşılamak ve bu şekilde kar edebilmektir. Dolayısıyla ülkede yasal ve kuralına uygun bir şekilde tüketilecek ürüne ulaşılması kısıtlı sayıda bireyin elde edebileceği bir durum varsa kaçakçılar bu boşluğu değerlendirip piyasada alıcısı olup da daha az gelire sahip tüketiciyi bir sermaye olarak görmekte, yasadışı girişimlere meyil edebilmektedir.

İdari ve Adli Düzenlemeler Açısından Kaçakçılık Suçu

Kaçakçılık gibi ekonomik suçların temelinde adli ve idari alandaki boşluklar, geçim sıkıntısı nedeniyle birey üzerinde oluşan baskı ve kaçakçılığın yapılabilir olması ya da meşru görülebilmesi yatmaktadır. Bu nedenle sorunla mücadele edilirken adli ve idari uygulamalardaki boşlukların tespit edilmesi önemlidir.

Genellikle kaçakçılık suçlarına uygulanan yaptırım, 1-5 yıl arasında hapis cezası olarak düzenlenmektedir. Batılı ülkelerdeki yaptırımların ise Türkiye'deki yaptırımlara oranla yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye'nin doğusundaki sınır ülkelerinde ise kaçakçılık suçunun cezası oldukça düşüktür. Dolayısıyla aynı vergi oranlarında olduğu gibi kaçakçılığın yasal uygulamalarında da Türkiye, gelişmiş ülkelerin uygulamaları ile çatışmalar içerisinde sistem geliştiremeyen yönetimler arasında kalmaktadır.

Bazı Avrupa ülkelerindeki kaçakçılık suçlarına öngörülen cezalar konusunda örnek vererek açıklamalarda bulunan bir katılımcı, bu suçun cezasının Yunanistan'da 6 ila 10 yıl arası; Bulgaristan'da 3 ila 10 yıl arası; Romanya'da 2 ila 7 yıl arası; Ukrayna'da 7 ila

15 yıl arası; Hollanda'da 4 yıl ve üzeri; İngiltere'de ise 7 yıl ve üzeri hapis cezasını gerektirdiğini belirtmiştir. Buna karşın Türkiye'de uygulanan yaptırımlar ile kaçakçılığa konu malların geldiği komşu ülkelerdeki yaptırımlar arasında önemli farklılıkların bulunduğu anlaşılmaktadır. Gürcistan'da kaçakçılık suçlarına hapis cezası öngörülmemiştir. Sadece yakalandıklarında kaçak varlığın vergisi miktarınca idari para cezası kesilmektedir. İran, Irak ve Suriye içinde benzer idari para cezaları söz konusudur.

Öte yandan özellikle bazı kaçakçılık türlerine yönelik verilmiş cezalarda alt sınırların uygulanması kaçakçılığın cezası olmayan bir faaliyet olduğu şeklinde algılanabilmesine yol açmaktadır. Rasyonel tercih teorisinde belirtildiği gibi kar ve zarar dengesini gözetken bir kaçakçı eğer suça verilen cezayı elde edeceği kazanç yanında katlanabilir görüyor ise bu tür suçları rahatlıkla işleyebilmektedir.

Ayrıca adli uygulamalar açısından bir başka yasal boşluğun kaçakçılık suçları ve mali suçlar alanında görevli ihtisas mahkemelerinin bulunmaması görülmektedir. Her ne kadar illerde Ağır Ceza Mahkemeleri ihtisas mahkemesi olarak kaçakçılık konularına bakmaktaysa da oldukça karmaşık kurallar bütünü olan mali hukukun tam olarak anlaşılması, yorumlanması ve işlemlerin yürütülmesi gibi konularda uzmanlaşmış mahkemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Alanda duyulan ihtiyaç bir katılımcı tarafından şu ifadelerle vurgulanmaktadır:

“...Aile mahkemeleri gibi kaçakçılıkla ilgili ihtisas mahkemelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle finansal ve bilişim suçlarında ihtisas mahkemeleri kurulmalıdır. Çünkü bu tür karmaşık konular hakkında hazırlanan dosyalar, bazen aile mahkemelerine gidebiliyor. 14 yıldır bu konularla ilişkili çalışmaktayım ama hala eğitim alıyorum hala yeterli değilim...”

Kaçakçılıkla mücadelede en önemli noktalardan birisi de suçtan elde edilen gelirin ortaya çıkarılarak bu gelire el konulabilmesidir. Bu sağlandığı takdirde kaçakçılıkla mücadelede önemli bir mesafe alınmış olacaktır. Her ne kadar kaçakçı hapis cezası almış olsa da suçtan elde edilen gelire el konulmaması, gelirin ailesi ya da üçüncü kişiler tarafından saklanmasına ve hapis cezası bitiminde bu gelirin yine kaçakçı tarafından kullanılmasına yol açmaktadır. Bu da kaçakçılıkla mücadelede caydırıcılığın önüne geçmekte ve mü-

cadele sürecinin en önemli ayağının eksik kalmasına neden olmaktadır. Diğer yandan kaçakçılık suçlarına yönelik yaşanan sorunlardan birisi de idari uygulamalardan kaynaklanan boşluklardır. Bunlardan en önemlisi denetleme sorunudur. Düzenleyici kurumlar, kaçakçılığı yapılan mallarla ilgili düzenleme yaparken, denetlemeyi de aynı kurumun yetkisine vermektedir. Ancak, düzenleyici kurumun denetleyici kurum haline gelmesi sorunlara yol açabilmektedir.

Kaçakçılık Olgusu Üzerinde Gelişen Toplumsal Algı

Türkiye'nin özellikle kıyı ve sınır bölgelerinde yaşayan yerel halk arasında kaçakçılık faaliyetlerine yönelik algının meşru bir eylem olduğu yönünde geliştiği görülmektedir. Kaçakçılar buna bağlı olarak suçlu eylemlerini meşrulaştırmaktadırlar. Örneğin, göçmen kaçakçıları, zor durumda kalan insanlara yol gösterme; gıda kaçakçıları, halka daha ucuz yiyecek temin etme, akaryakıt kaçakçıları, yüksek fiyatlara *meçbur edilen!* insanlara yardımcı olma; uyuşturucu kaçakçıları, kendi toplumumuza bir zararının olmadığı gibi argümanlarla işledikleri suçları psikolojik olarak bastırıp ahlaki görme ve gösterme eğilimindedirler. Bu tür tutumlar, aslında kaçakçılığın, devlete ve topluma verdiği zararların anlaşılmasına olan ihtiyacı da gözler önüne sermektedir. Alt kültür teorisinde de belirtildiği gibi kaçakçılar da sosyalleştikleri alanlarda, çevrelerinden (ailede, akran grubunda, okulda, sokakta vs..) etkilenecek bazı kaçakçılık suç faaliyetlerini kendilerince doğru ve yapılabilir bir eylem olarak görebilmektedir.

Özellikle kıyı ve sınır bölgelerimizde kaçakçılığın bir meslek ve yaşam tarzı olarak algılanması ve sosyalleşme kurumlarında bu kültürün hayata hakim olması, geleneksel bir durumdur. Kaçakçılığın doğal bir yaşam tarzı haline gelmesinin ötesinde yapılan bu eylemin bir suç olmadığı algısı da hâkim bir anlayıştır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu sınırlarında yaşayan insanlar, kaçakçılıktan elde edilen gelirin bir kaçakçı için olağan, haklı ve helal bir kazanç olduğu düşüncesindedirler. Bu insanlar kaçakçılığın bir suç olmadığına inanmakta ve bunu tamamen bir ticaret ve geçimlerini temin aracı olarak algılamaktadırlar. Bu işi yapan insanların kendilerini *kaçakçı* ya da *sınır ticareti yapan tüccarlar* olarak tanımladıkları görülmektedir. Bu konuda alandan tecrübelerini paylaşan katılımcılar, karşılaştıkları kaçakçıların kendilerine *kaçakçı* olarak hitap edildiğinde oldukça rahat davranışlarını belirtmişlerdir. Kaçakçılıktan elde edilen

kazancın kaçakçılarının kendi kullandıkları ifadeyle “*anamızdan emdiğimiz ak süt kadar helal*” olduğunu düşünmektedir. Kaçakçılığın bir suç değil bir meslek olduğuna inanmaktadırlar. “*...Markete gider gibi İran tarafına gidiyor. Kaçak malı alıyor geliyor ve stokluyor. Bunu tamamen bir ticaret olarak algılıyor. Böylelikle para kazanıyorlar...*”

Benzer bir olayın Doğu-Anadolu'nun bir sınır ilçesinde meydana geldiğini belirten bir katılımcı da bölge insanının, kendilerini ziyarete gelen devlet görevlilerine “*Biz bu işi yapıyoruz ve herkes biliyor. Bu işi dedelerimiz de yaptı...*” şeklinde yakındıklarını belirtmiştir. Dolayısıyla kaçakçılığın normal bir meslekmiş gibi algılandığı anlaşılmaktadır. Kaçakçılığın yaygın olduğu yörelerdeki toplum algısı, çoğu kez gerçeklerin önüne geçmiştir. Bu durum kaçakçılıkla mücadeleyi de olumsuz etkilemektedir. Bu bölgelerdeki suç algısında diğer bölgelere kıyasla ciddi farklılıklar oluşmuştur. Toplumda kaçakçılığın yol açtığı zararlar çoğunlukla bilinmemekte veya göz ardı edilmektedir.

Yukarıda da vurgulandığı üzere, kaçakçılıkta cezanın alt sınırının düşük olması ya da suç gelirlerine yeteri düzeyde el konulamaması kaçakçılık suçlarının cezası olduğu yönünde bir algısında oluşmasına yol açmaktadır. Bunun yanı sıra, kaçakçılıkla ilgili suçların yargılama süreçlerinin uzaması ve tutuksuz yargılanmakta olan sanıkların bu süreçte kaçakçılık yapmaya devam etmeleri, toplumda, kaçakçılığın sanki cezası yokmuş şeklinde algılanmasına neden olmaktadır. Bölgede kaçakçılık suçunun *aleniyet kazanmış olması, kuralsızlığın kural* ya da *hukuksuzluğun hak* haline gelmesi de kaçakçılık suçlarına toplumun bakış açısını özetleyen durumlardır. Suçun aleni olarak işlenmesi ve kaçakçılık eylemlerinin suç olduğu düşüncesini de zayıf kılmaktadır. Bu nedenle birçok katılımcı, bazı kaçakçıların terörist olmamak için kaçakçılık yaptıklarını söylemlerinde öne sürdüklerini belirtmişlerdir.

Sonuç

Kaçakçılık, çok çeşitli türleri, uluslararası, uluslararası bağlantılı ulusal ve yerel ölçeklerdeki kaçakçılık grupları, örgütleri ve yapılanmaları ile farklı yöntem ve taktiklerin kullanıldığı yüksek oranda haksız kazanç elde edilebilen önemli bir güvenlik sorunudur. Bu kadar geniş bir alanda gerçekleştirilen bu tür yasadışı faaliyetlerle mücadele farklı kurumların görev alanlarını ilgilendirebilmektedir. Birbirinden bağım-

sız olarak yapılan mücadele ise bütün iyi niyetli çalışmalarına rağmen çoğu zaman eksik kalmakta ve bu durum kaçakçıların lehine sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle kaçakçılıkla etkin mücadelenin bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerindeki sosyo-ekonomik ortam ve bu bölgelerin ülke sınırlarına bakan yörelerindeki fiziki şartlarının sınır kaçakçılığını tetiklediği görülmektedir. Ayrıca kaçakçılık, devletin büyük miktarlarda vergi kaybına yol açmaktadır. Canlı ya da cansız kaçak varlıkların insan sağlığı, toplum huzuru ve güvenlik açısından olumsuz birçok duruma yol açtığı görülmektedir. Bu durum aynı zamanda hem sosyal güvenlik harcamalarındaki artışa hem de ülke güvenliği konusunda yapılan harcamaların artışına neden olmaktadır.

Diğer yandan kaçak varlıkların ülkenin sosyal güvenliğine, toplum huzuruna ve sağlığına yönelik zararları konusunda yeterli bilinç düzeyine sahip olmadığı da görülmektedir. Toplumda kaçak sigara, et, çay gibi insan sağlığına zararları olan mallar hakkında toplumun farkındalık düzeyinin sınırlı olduğu görülmektedir. Elektronik eşya, kaçak gıda vb. diğer kaçakçılığı yapılan ürünlerde de aynı durum söz konusudur. Kaçakçılık organizasyonları, bu malları yurtdışından getirerek kaçak yollarla piyasaya sürmeye çalışırken, talep boyutunda da toplumda alıcı bulabilmektedir. Daha geniş perspektiften bakıldığında, talebin arzın önünde gitmesi yasalara uyma ve başkalarının hukukuna saygılı olma gibi daha önceden kazanılması gereken davranış kodlarından uzaklaşmış olması da bu alandaki farkındalık eksikliğinin diğer boyutlarını oluşturmaktadır.

Kaçakçılıkla ilgili adli ve idari açıdan yasal düzenlemelerdeki boşluklar, çoğu zaman kaçakçıların lehine sonuçlar alınmasına sebep olabilmektedir. Kaçakçılık suçlarıyla ilgili mevzuat düzenlenirken sadece cansız varlıkları ifade eden eşya değil bununla birlikte canlı varlıklarında tanımlamalara dahil edilmesi gerekmektedir. Ayrıca aile mahkemeleri gibi kaçakçılık suçlarıyla ilgili ihtisaslaşmaya gidilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte kar-zarar ilişkisi içerisinde rasyonel tercihte bulunan kaçakçıların en çok değer verdikleri ve uğruna suç işledikleri gelirlere el konulabilmelidir. Kaçakçılık suçlarına kesin, hızlı ve ağır bir cezalandırma yapıldığı takdirde halkın kaçakçılığın meşru bir yaşam tarzı olduğu algısı kolayca düzeltililecektir. Ayrıca idari denetimlerinde tekrar gözden

geçirilmesi, kurumlar arası işbirliğini kolay kılacak mevzuat düzenlemelerinin yapılması kaçakçılıkla mücadelenin sağlıklı işlemesi açısından gereklidir.

Kaçakçılık suçlarının her bir türü ayrıca çalışılması gerekli alanlardır. Özellikle gıda kaçakçılığı, silah kaçakçılığı ve değerli maden kaçakçılığı suçları ampirik verilerle desteklenerek akademik anlamda tartışılması gerekli suç türleridir. Ülke ekonomisine etkisinin yanı sıra ülke güvenliğine yönelik bu kaçakçılık türlerinin ne denli sorunlara yol açabileceği, ülkenin demokratikleşmesi ve hukuk devleti ilkelerine ne denli zararları olabileceği üzerine çalışmaların genişletilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- AA (Anadolu Ajansı). (2014). Köstebek düzeneğiyle kaçakçılık. <http://www.aa.com.tr/tr/turkiye/325-223--mazot-kacakciligi-icin-quot-kostebek-quot-duzenegi-kuruyorlar>.(erişim tarihi: 20.5.14).
- Agnew, R. (1985). A Revised Strain Theory of Delinquency. *Social Forces*. 64 (1), pp. 151-167.
- Akdağ, Mustafa (2009). *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası: Celali İsyancılar*. İstanbul: YKY
- Akers, R. L. (1985). *Deviant Behavior: A Social Learning Approach*. 3rd Edition. Belmont. CA: Wadsworth.
- Akın, D. (2011). *Bu Sefer Kaçtıramadılar!*. <http://epoch-timestr.com/index.php/bu-seferlik-kaciramadilar>. (erişim tarihi: 7.5.14).
- Bhagwati, J., Hansen, B. (1973). A Theoretical Analysis of Smuggling. *The Quarterly Journal of Economics*. 87 (2), pp.172-187.
- CBD (Convention in Biological Diversity). (2014). <http://www.bcs.gov.tr/index.php>. (erişim tarihi: 20.5.14)
- Cloward, R. A., Ohlin, L. E. (1966). *Delinquency and Opportunity: A Theory of Delinquent Gangs*. New York: Free Press.
- Cohen, A. K. (1955). *Delinquent Boys: The Culture of Gang*. Free Press
- Cohen, L. E., Felson, M. (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociology Review*. 44 (4), pp.588-608.
- Cornish, D. B., Clarke, R. V. (1986). *The Reasoning Criminal: Rational Choice Perspectives on Offending*. New York: NY Springer-Verlag.
- Çokluk, Ö., Yılmaz, K., Oguz, E. (2011). Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim*. 4 (1), ss.95-107.
- Deflem, M., Turner, K. H. (2001). Smuggling. *Encyclopedia of Criminology and Deviant Behavior*. 2, pp.473-475.
- Dolu, O. (2010). *Suç Teorileri*. Ankara: Seçkin.
- Durkheim, E. (1933). *Division of Labor in Society*. Glencoe. IL: Free Press.
- Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü Ülke Masaları-Suriye, Irak ve İran Ülke Masası, 2015
- EPDK (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu), (2014). Petrol Piyasası Fiyatlandırma Raporu, http://www.epdk.org.tr/documents/petrol/rapor_yayin/Tarife_YayinRapor_fiyatMayis2014.pdf, (erişim tarihi: 05.1.15)
- Felson, M., Clarke, R. V. (1998). *Opportunity Makes the Thief: Practical Theory for Crime Prevention*. London: Research Development Statistic.
- Finckenauer, J. O. (2007). *Mafia and Organized Crime*. Oxford: Oneworld.
- Gökçek, G. L. (2009). Çivi Yazılı Tabletlere Göre Eski Anadolu'da Vergi Uygulamaları ve Kaçakçılık (M.Ö. ± 1975-1750). *Akademik Bakış*. 2 (4), ss.147-155.
- <http://madb.europa.eu/mkaccdb2/indexPubli.htm>, European Commission, 2015
- <http://www.resmigazete.gov.tr/>, Türk Gümrük Tarife Cetveli, 2015
- <http://www.tradeatlas.com/page/ulkelerin-gumruk-vergileri-ve-gumruk-tarife-cetvelleri>, 2015

- İçli, T. (2003). Toplumdan Kopuş: Suç ve Şiddet. *Sosyolojiye Giriş*. İ.Sezal(Der.) Ankara: Martı Yayınları. s.498
- Kahya, Y., Sever, Murat (2013). *Türkiye'de Göçmen Kaçakçıları*. Ankara: Karınca.
- KİHBİ (Kaçakçılık, İstihbarat, Harekât ve Bilgi Toplama Dairesi Başkanlığı). (2014). Kaçakçılık, Kaçakçılıkla Mücadele ve Yaygın Kaçakçılık Türleri. http://www.kihbi.gov.tr/default_B0.aspx?content=316. (erişim tarihi: 20.5.14)
- KOM (Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı). (2014). <http://www.kom.pol.tr/Sayfalar/default.aspx>. (erişim tarihi: 20.5.14)
- Merton, R. K. (1938). Social Structure and Anomie. *American Sociological Review*. 3 (5), pp.672-682.
- Merton, R. K. (1964). *Anomia and Deviant Behavior*. New York: Free Press.
- Milliyet. (2014). *Bagajdan tam 225 tane kaplumbağa çıktı*. <http://dunya.milliyet.com.tr/bagajdan-tam-225-tanekaplumbaga/dunya/detay/1877536/default.htm>. (erişim tarihi: 20.5.14).
- Naylor, T. R. (2004). *Wages of Crime: Black Markets, Illegal Finance, and the Underworld Economy*. New York: Cornell University.
- Noaks, Lesleyand Wincup, Emma (2004). *Criminological Research: Understanding Qualitative Methods*. CA: SAGE Publications.
- Platt, R. (2007). *Smuggling in the British Isles: A History*. Scotland: tempus
- Smith, D. C. (1980). Pragens, Pariahs, and Pirates: A Spectrum-based theory of Enterprise. *Crime and Delinquency*. 26 (3), pp.358-386.
- Sutherland, E. H. (1947). *Principles of Criminology*. Philadelphia: J:B: Lippincot Company.
- SYB (Sınır Yönetimi Bürosu). (2014). <http://syb.icisleri.gov.tr/>. (erişim tarihi: 16.5.14).
- TDK (Türk Dil Kurumu). (2014). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.53830d717331f1.57011757. (erişim tarihi: 20.5.14)
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2014a). *Hane Halkı İşgücü Araştırması: Bölgesel Sonuçlar 2013*. Ankara: TÜİK yayınları.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2014b). Haber Bülteni. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16015>. (erişim tarihi: 13.4.14).
- Uğur, H. (2010). Suçta ve Cezada Kanunilik İlkesi ve Anayasa Mahkemesi Kararları Karşısında Yaptırımsız Kalan Bazı Suçlar.*Türkiye Barolar Birliği Dergisi*. 23 (91). ss.300-334.
- UNODC (2014). Transnational Organized Crime.<http://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/2012/September/unodc-video-on-transnational-organized-crime-reaches-60000-views.html>. (erişim tarihi: 20.5.14)
- UTSAM (Uluslararası terörizm ve Sınırşan Suçlar Araştırma Merkezi). (2012). *Kaçakçılıkla Mücadelede Bütüncül Yaklaşım*. No: 19. UTSAM Yayınları.
- Uysal, C. (2003). *İktisadi Kalkınmanın Sosyal Cephesi*. Ankara: Yorum Matbaası.